Poštarina plaćena u gotovu.

GOD. XI. BROJ 8.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

LISTAK:

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU POTPOROM MINISTARSTVA PROSVJETE OD 9. VII. 1927. P. BR. 9306. — UREĐUJE VIKTOR KRALJ. — »OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GODINU 40 DIN., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU NA: UREDNIŠTVO »OMLADINE«, DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB 6. POŠT. PRETINAC 47. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DIN.

TISAK „TIPOGRAFIJA“ GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB

GODINA XI. U ZAGREBU, TRAVANJ 1928. BROJ 8.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

POKLADE.

Glad ih bije,
Al' skaču, kao da nije.
Urliču, psiču i plakati znaju;
Svašta, samo da laju.

Prâve lude, kô lude obučene,
U doktora ruho, poznate bene,
Staro u mlado; u aristokrata
Opažaš ruke teškog alata.

Domaćih ima dosta živina,
U prvom redu ulazi svinja.
I magarac tu je, svoj rod da diči,
Al' barem ne kriči.

Tu ima ptica, majmuna, svašta.
Tko će sve pamtit; ne znam i rašta:
Razna odijela, razan im kroj;
Tu ima svatko karakter svoj.

I to odijelo, da, to je duša,
A srce mora dušu da sluša,
Pa tad bar može lijepo da kaže,
Što duša hoće, a da ne laže.

Glad ih bije,
Al' skaču, kao da nije.
Urliču, psiču i plakati znaju.
Svašta, samo da laju.

Al' docnije, docnije,
Kad vika stane,
Kad smijeh se slije,
Kad suza kane,
Da pere lice:
Tad će se vidjet'
Pokladâ klice.

Glad ih bije,
Al' skaču, kao da nije . . .

»Skromni«.

PUT KALVARIJE.

Namrštena čela, oborene glave,
kô prognanik bijedan lutah čitav vijek
gledajući mrko trag minulih ljeta
i tužnog života zamirući tijek.

Uspinjuć' se k vrhu crne Kalvarije
pitô sam se često: »Zar sve laž je bila;
priču majke, dok još bijah dijete,
dok srkah život s njezina krila,
varka zar je
svila?«

Pričaše mi često. Ja je nijemo slušah.
No to bješe priča uvijek jedna ista,
ne o zlatnom stablu, nit' o grdnom divu,
niti o dragulju, što se noću blista;
ni sam ne znah o čem,
tek bijaše ista.

Sjećam se, prečesto spominjaše sreću,
i tu riječ mi čuti najdraže je bilo;
ne znadoh što znači, kud je ljudi meću.

A kad jedne noći na klimavom stolu
sagorjeti htjede voštana svijeća,
zagrlih majku šapnuvši joj tiho:
»Reci mi, što je to sreća!«

A ona je dalje pričala priču,
riječi moje kô čula da nije,
sa usana gorki samo kliznu smiješak,
kô tihi šapat suhoga lista,
al' priča ostade ista.

Leo Miroslav Obuglien.

MI DJECA.

Mi smo djeca
Topova, granata,
Evakuacija,
Leševa, krvi i rata.

U našim ušima zuje
Zvuci vojničkih truba,
Pred našim očima lebdi
Slika bijede, očaja,
Glada,
Što je legla kô oblak
Iznad našega grada.

Mi smo djeca jada:
Duša nam je ranjava,
Tijelo staračko...
Lutali smo
Tamnim stazama
I tražili
Sunca;
A našli smo mrak
I muk...
Iskali smo čovjeka
I našli zvijer...
— — — — — —
Mi djeca jada... **Hrvoje Ostojić.**

VRATAR KOD ZLATNE ZVIJEZDE.

(Svršetak)

Tako je Joža svetkovao svoje nedjelje u svojoj komori, u svoja četiri zida, što ih je — čim se ono zamomčio pred tolika ljeta — sam sklepao od dasaka na kraju kolnice. Bio je zato izmolio dozvolu od staroga gospodara, dobričine, koji svojoj družini nije kratio, da se namjesti, kako bolje zna i umije, samo neka radi svoj posao i nešto povrh toga, a ne traži previše plaće. A Joža je čak radio i bez pogodbe i bez plaće i bila mu je ova molba i prva i posljednja, što ju je uputio na svoje gospodare. A promijenio ih je taman tri puta. Prelazio od jednoga na drugoga, od otaca na sinove sa čitavom »Zlatnom zvi,ezdom« i sa svime, što je bilo u njoj i na njoj, da mu ni jedan put nijesu osporili pravo na ono parče doma, što ga je sam sebi ogradio. I Joži u istinu nije drugo ni trebalo nego taj kutić, pa da u njemu spremi svo,e uspomene i svoj život i da tu bude najzadovoljniji. Tu je on tako provodio časove svijetle i pune sreće, da se ne bi htio mijenjati ni s kim na svijetu, pa ni sa mladim gospodarom, što je sasvim protiv skromnih svojih otaca i njihove štedljivosti počeo da provodi život velikoga gospodina, vozao se u karucama, odijevao se kao kicoš i tratio novce po tuđini. Joža je u tome svom kutiću lako mogao za sebe da kaže: »Šta je moj jad i bijeda moja, ako sam ja vlastan da budem sretan?« Isto ne bi mogao da na sebe primijeni onu: »Teško onome, za koga nitko ne zna.« Malo je tko za nj znao, ama on je ipak imao svoje nedjelje i blagdane i branio ih, da mu ih nitko ne pomrči i ne pomrsi. I što je bivao stariji, ovo svraćanje u prošlost postajalo mu je tako potrebnim kao drugome svijetu piće ili pušenje duhana ili druga kakva strast. Sve više živio je u svojim uspomenama i što je zbilja postojala teža i kruća, to je on dublje zaronio u svi,et svojih sanja i u njemu tražio utjehu i odštetu za sve ono, što mu je udes uskratio. Naročito grabio je vazda novu snagu iz one dvije slike — one manje sa djetetom i duhovnikom, i one druge velike, klincima u stijenu zabodene s vašarski šarenim likom majke čudotvorne, što je bila tako neiskazano ljupka i umiljata, da se na njenom pogledu gubila svaka gorčina. I doista iz obje te slike izlazilo je naročito svijetlo i toplina, što je jadnu komoru pretvarala u sjajno prebivalište, u čarobno carstvo tlapnja o vječnoj dobroti.

Te je ut;ehe Joža doista i trebao. Jer eto što se dogodilo! Sjedi tako Joža jednoga dana i čuva kapiju Zlatne zvijezde, kad eto ti namjeri se tu nekakov gospodin, čeljade što li, kakvo još nije prolazilo ispod njezine veže. Bio je mlad, ugojen, obrijan i neiskazano nadut, u dugačkom kaputu od modra sukna sa zlatnim pucetima, na glavi mu kapa kao zdjela sa zlatnim rubom, na kojemu su bila nekakva crna pismena.

Stranac stane se ogledavati, najprije kućom iznapolja, onda po veži, zaviruje na dvorište pa u trijem i najposli,e se ustavi pred Jožom. Joža ga uslužno zapita:

— Što tražite? Ja sam ovdje vratar.

— Fi ste fratar? izbeči na nj došljak vodenaste oči; jednom rukom na leđima, drugom upirući u Jožu. Baš mi je to fina fratar! No, tražim kosbodina.

— Gospodara tražite? Eno ga u kući, prihvati Joža i rukom pokaže preko ramena spram trijema. Misli Joža, kakva mi je to mušterija i što li hoće tu. Iza malo vremena eto ti ga natrag s kelnerom, i ovaj rekne Joži neobično blago:

— No Joža, pokupi se odavle, ovo je novi vratar, gospodin portir.

— Gospodin portir? Novi vratar? Joži se ove dvije riječi zabodu u mozak kao dva trna. Nije mogao da progovori, jer naprosto nije ništa ni razumio. Bez riječi digne se, uzme svoj tronog i uputi se spram dvorišta. Pratio ga je stari Bundaš, a na dvorištu dotrči mu u susret Ador i sad sve troje zajedno otpute se u komoru, Joža u sredini a pas i ptica s obje mu strane. Kad iza njih zaori takav urnebes od smijeha, kako ga Joža još nije čuo. I smijeh taj bio je kao tuča šiba i nikad mu se put do njegova utočišta nije učinio tako dug. Došavši u komoru kušao Joža da razmišlja, što to sve ima da znači? Ali još nije pravo ni mogao početi da razmrsi tu zagonetku, kad napolju zaori tvrd i nesmiljen glas:

— O Joža, fratre, vraže, gdje si? Ovamo te, lijenčino! Burad iznesi iz podruma. I onda valja

pomesti i očistiti kabinet za gospodina portira. Ne ćeš ti više dangubiti i besposličiti na kapiji!

Tako je Joža nanovo ponio breme iz svojih dobrih godina a na plećima od starosti krhkim i lomnim. Ponio i nosio, jer što je mogao? Kad nije više smio da bude čuvar vrata Zlatne zvijezde, on će opet biti njezin najvjerniji sluga i poslenik, jer — tko ne radi, neka i ne jede. A živjeti se mora, dok Bog hoće. Kako je Joži bilo u srcu, zar je itko za to ikada pitao? Zar je itko ikada pitao kao onaj jedini put, što ga je u davnoj davnini pitao čovjek: »Boli l' te, Joža?«

Oprtio se iznova jarmom pa će vući, dok je u njemu duša, ne pitajući, ne govoreći, sada još manje nego i prije. Jer nema, tko bi i njemu htio da progovori prijatnu besjedu ili dvije. Starih je gospodara nestalo, a novi, mladi — no on se pogospodio, učio škole, Jožu jedva i vidio. A sad kad se vratio i da će preuzeti upravu Zlatne zvijezde, uvodi sve neke novotarije i prva je eto taj potur ili potir, bijes mu ga zna, kako li se to zove po novoj modi, a prva žrtva Joža, stari Joža, najstariji u kući i jedino još u njoj živo čeljade od nazad toliko i toliko godina.

Ama o tome nitko ne vodi računa, a ni sam Joža. Jer što bi mu i hasnilo? Valja nositi, što Bog kome dosudi, ta najposlije, što ga se i tiču sve te novotarije. Samo neka je njemu njegova komora, a u ostalom nije mu nikada ni u snu dolazilo, da bi mu se taj kutić mogao osporavati ili čak oduzeti. Nije li to njegovo utočište i jedina obrana? Tu je bio jedino siguran, da ne će susresti, što ne voli da gleda, ni onoga debonju sa zlatnim pucetima ni onu vojsku frakastih i uštirkanih kelnera. Što su bili drzoviti i naduti! Ali ne stoji li u ovoj crnoj knjižici, da su blaženi ponizni? I nije li Joška rođen da pregori, da trpi i da šuti?

— Joža, Jožaaa! orilo se po kući i gonilo ga uzduž i poprijeko kao u mladim danima, ama kosti nijesu više mlade, one se krše i pucaju, a noge klecaju, u prsima svira bolna muzika, za srce i ne pitajte. I još — a to je bila najgorča kušnja — treba da čisti i da redi »kabinet« novoga vratara, treba da mete, praši, da nosi drva i da loži vatru, štaviše, treba da mu čisti cipele i još da sluša, kako ništa ne razumije i kako se u takvoj kući može držati ovakva nakaza — živi grob!

Međutim je nastalo u Zlatnoj zvijezdi neobično komešanje. Najprije puče glas, da je stara kuća prodana. Prodana Zlatna zvijezda i dobit će nova gospodara, ali ne od krvi starih, kao što je bivalo dosada, nego sasvim strana. I on će ispremiješati sve, da ne će ostati kamen na kamenu...

Za malo prestajao svaki rad. Kućna se čeljad ustumarala po kući, prtila kovčege i namještaj, ponijela zavežljaje i vreće i ostavljala kuću. Kola, jedna po jedna, odvezla stolove i ormare i drugo pokućstvo, odvezla na vrata, što ih je Joža tako dugo i vjerno čuvao.

Jožu nitko više ne zaziva i ne treba. Besposleno stoji na »svojoj« kapiji i gleda bespomoćno i ništa ne shvaćajući, kako to Zlatna zvijezda ostavlja svoju kuću na rođena vrata. Nitko se na Jožu ne obazire, ne pita, ne — sluša ga, kad po staroj navadi opominje i kara zbog nereda i nečistoće. Jer srećom nije bilo više ni onoga »potura«, da ga Bog potare. Bio je prvi, koji je ostavio kuću. I jest mu bio neka pokora, taj vratar od sto dana, kako ga je nazvala sudoperka Klara. Ustavi se časom pred Jožom s velikim zavežljajem na glavi.

— No, Joža, fratre, što veliš, gradit će se palača?

— Joža izbeči oči u nju, kao da ne razumije, samo je pita po staroj navadi:

— A kud ćeš ti?

— Pa, eto, selim. Idem u strine Mare, a onda u novu službu. Našla sam je već. Kod bijeloga labuda. Dobra plaća! A kuda ćeš ti?

SL. 1. PRAVOKUTNI SKLOP BRVNIH STIJENA (STR. 171.).

Kuda će on, Joža zar? Jožu samo nešto bocne u srce. Kakvo je to ludo pitanje? Kuda će on iz Zlatne zvijezde?

Joža pogleda za ženom s nepovjerenjem. Stoji tako već drugi dan i gleda. To zar zazbilja Zlatna zvijezda odlazi, odlazi, gasi joj se svijetlo, umire? I sad Joža počinje shvaćati. Najednom mu bude, kao da ga je nešto grunulo u leđa. I što je brže mogao odšamuca u pravcu svoje komore. Hoće da se zakloni, sakrije pred nečim strahovitim, što mu prijeti. Oko njega tišina. Nitko ga više ne zove. Može tako da sjedi na svome krevetu, koliko mu drago, nitko ga ne treba.

Konobari i sluge se razbježali. Samo još ostala kuharičina pomagačica. Stara Manda ostala i od ostataka živeža spremala u kuhinji ručak. Valjda od navade stare ili možda i zato, da još sebi skuha drvima Zlatne zvijezde i tako da uštedi svoje. Onda će da pokupi sve ostatke i ponijeti u novi život.

Joža se išulja napolje. Zvoni podne. U kući više nije bilo živa stvora. Samo u kuhinji Manda.

— O Joža, zar si i ti još tu? Možeš sa mnom da ručaš, bit će za nas oboje.

Joži nije do ručka. Šuteći sjedne na tronožak

iza vrata — na ono staro svoje mjesto. Sjedi i šuti.

— Bit će ti žao, ako ne jedeš. Ovaj je bubrežnjak baš izvrstan, mitila Manda dobroćudno žvačući slasni zalogaj.

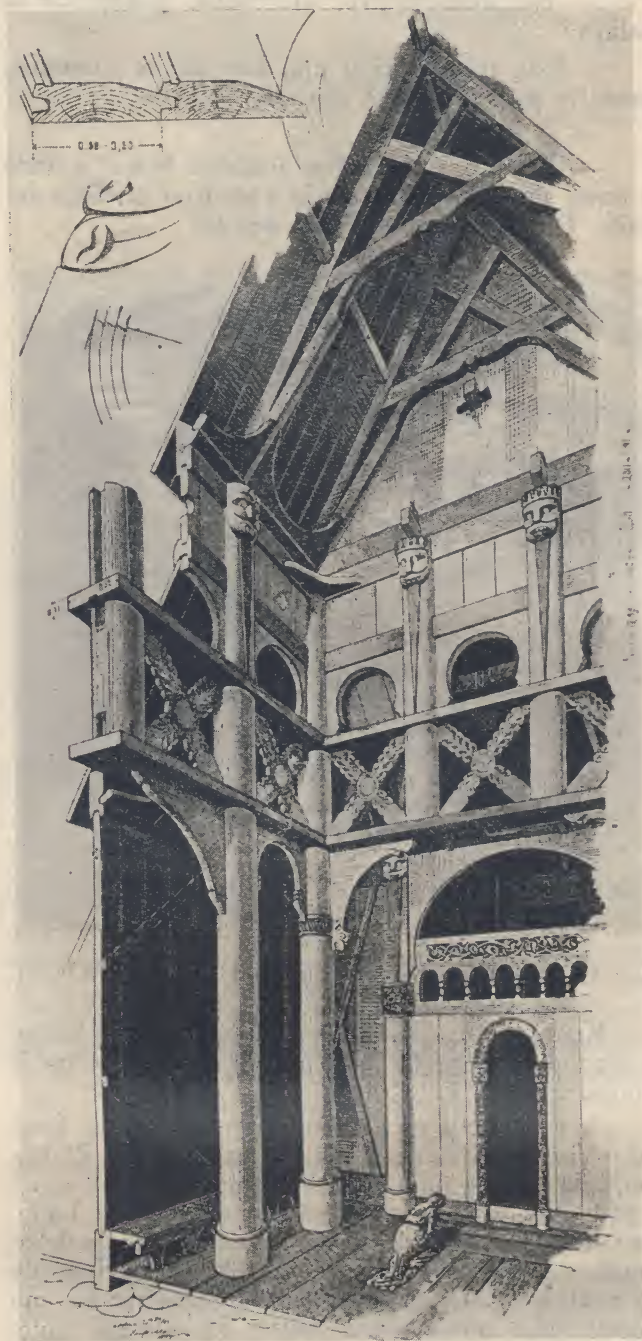

SL. 2. GOL: CRKVA NA JARBOLE (STR. 171.).

Joška se zagledao nijemo preda se. Onda će Manda na novo:

— A kamo ćeš ti, Joža, jesi l' već našao službu?

Joža šuti, ništa ne odgovara. Šuti, kako je šutio čitav svoj život. Sedamdeset i pet godina šutnje u Zlatnoj zvijezdi. Manda priča dalje.

— Eto ja ću svastiki: Imat ću svoju sobicu i kuhinjicu. Imam nešto ušteđena novca. Od toga ću živjeti i pomalo dvoriti.

Manda će svastiki. A Joža, kamo će on? To je tako čudno pitanje. Zar je on ikada samo i mislio, da bi trebao tako da se pita?

A sada, to znači, da ni njega više tu ne treba. Ne treba ga više Zlatna zvijezda?

Joža se uplašio. Bez riječi uteče u svoju komoru, sjedne na krevet i pokuša da misli. Ali koliko se god upeo, nije mogao da uhvati samo i jednu jasnu misao. Sve mu se u glavi maglilo i miješalo. Bješe to kao neka strašna sanja. I zar kad se probudi, bit će opet sve kao i prije? Jer kako bi on mogao da ostavi ovu kuću? Trideset i pet godina samo gleda on već ove zidove svoje komore i slike na njima i nije li mu se život slio s njima u jednu nerazrješljivu zajednicu? I sada to ostaviti, otići, kamo? Kuda? Kako je to: dalje živjeti bez Zlatne zvijezde?

Šta je to govorila Manda, ima ona svojih uštednja?

Ha! bljesne u Jožinoj glavi. Skoči i stane premetati po slamnjači. Zaroni u dušeke, u slamu, izbaci je iz kreveta, sve uzbuđenije ruje. Ništa. Razbacuje stvari po komori, da su se uplašili vjerni drugovi. Na po slijepi i gluhi Bundaš digao se tromo na prednje noge, zagleda se tupo u gospodara, kô tuži se, što ga buni u njegovu odmoru. Roda se po komori ustumarala, da se ugne hicima i jastucima, što su letjeli na sve strane a perje prštalo kao sniježne pahuljice. I ništa. Nema zelene čarape. Sagnuo glavu duboko, da mu žile na čelu nabrekoše kao konopci. Ruke bjesomučno premeću po krpama i haljinama. Opet ništa. Počne ga oblijevati hladan znoj. Noge klecnuše. Povali se na prazne daske. Hoće da misli!

— Prosjak! — bješe jedina misao, koju je mogao da uhvati. A onda više ništa. Uskomešalo se u glavi kao ovo perje po komori.

Prođe tako noć i dan i opet dođe noć. Nitko ne pita za Jožu. Leži kao klada ni živ ni mrtav. Htio bi da se digne, htio bi, a ne zna šta bi. Ne zovu li ga? Joža, vratar, fratar, do fratra, gdje si? Ah neka zovu! Nije li danas nedjelja? Sve je tako tiho. A on je tako umoran i pospan.

Šta je to? Nešto ga dirnulo u ruku. Da nije Ador ili Bundaš. Bit će da su gladni. Samo da može da se digne i da im poda hrane. Šta je to samo s njim? Stane da se napreže, iz svih sila kuša da se digne. Ne može. Ruke kao komadi olova. A sad u ušima zašumi, kao da je u njima vrtuljak. Ah Bože! To zar već dolaze vašarska kola. Puno je dvorište. A Joža ne može napolje da načini red. Bit će strašan darmar. I uvijek još dolazi svijet. I vruće mu je, izgorit će.

Onda uneke ošine ga tračak hlada. To su se vrata otvorila. Dolaze, da ga dignu. Nikada mu se to još nije dogodilo, da bi ga morali buditi. Govore.

— Naravski, i to treba sve srušiti, rekne netko. A nu, tko to tu leži?

— Ao Joža, zar si ti još tu? Zar su na tebe zaboravili? — pita drugi glas.

Joža čuje, ali ne može da odgovori. Jedva glavom miče. Čiji li je to samo glas? Bit će jednoga od gospode, što su dolazila na pivo u Zlatnu zvijezdu.

— Bolestan je, — opet će taj glas. — Joža, čuješ li me?

Jožine zaklopljene oči jedva primjetljivo zatrepte.

Nečije ga ruke stanu opipavati. Onda opet onaj prvi glas:

— Valja s njim u bolnicu!

Jožu prošikne od glave do pete. U bolnicu, on, Joža? Prije u crni grob. Napne se nadčovječnim naporom, da bi progovorio. Sav se grčio u sebi. Žile će da popucaju. A ipak ništa se na njemu ne vidi, jedva trzaj ruku i nogu. Najposlije istrgnu se iz prsiju nejasni zvuci:

— N...n...ne b...b... Ostalo se utopilo u muklom hroptanju.

— Hm, primijeti drugi glas. Izgleda, ne će mu ni trebati više ni bolnice. Trebat će samo nekoga naći, da ga dvori do kraja.

— Ne će mu trebati bolnica? Shvati Joža i onda odjednom saznade, da to znači kraj. Dakle umrijeti. Pa to je dobro. Kako se nije sjetio na ovaj izlazak iz ove neprilike! Pa, u ime božje, kad već treba seliti, neka je u vječnost. Bože, oče, smiluj se!

Ane zar nije bio npegov grob, kad je pošao mirno u školu, da pohodi svoga gospodina. Jest, on je. To su njegove modre oči. Evo ga sve bliže k Joži. Još korak — dva.

Ne boj se, Joža mali! Evo tvoga učitelja. Dignut će svoje bijele ruke i položit će ih Joži na tjeme. Nitko ti ne može onda ništa. Oh, što je bilo slatko i drago. I tako mu je dobro. Nikada mu još nije bilo tako dobro. A gle i grba se njegova izravnala i noge ispravile. O Bože, slava ti!

Kroz otvoreni prozor ulazio je svježi jutarnji zračak. Joža više ništa ne osjeća. Netko mu otire znoj sa čela. Joža ni za to više ne zna. Duša se njegova već odvojila od tijela, drži se samo još jednim krajičkom o lomne kosti. Tako joj je lako i svijetlo!

Baba Klara — nju su bili poslali, da isprati Jožu na posljednjem izlazu — prekrsti samrtnika i izađe, da ostavi dom, koji se rasuo.

Neko vrijeme ostalo sve mirno i tiho. Kroz prozor ulazili su prvi traci jutrenjega sunca. Kada l' ispod obješenih haljina išeta roda. Bila se

SL. 3. I 4. KNIN: DRŽISLAVOVE PLOČE (STR. 171.).

Obuzme ga neobičan mir. Izgledalo mu, kao da se zatvaraju neka vrata, polako, ama zatvaraju se. Čuli se doduše još koraci i neke riječi, nešto je i šuškalo oko njegova kreveta, čuo je čak, kako se otvara prozor. Ali sve to njega više ne dira. Htio bi samo da pogleda u onu sličicu na zidu, ali ne može glavom da krene. Ali zar ona sama ne silaze k njemu? I kakvi su to samo bijeli rojevi i svjetalca, što igraju kroz pomrčinu i dolaze spram njega? Čitavi nizovi i hrpe dolaze sa svih strana. Dječica sa svjećicama, ljudi s fenjerima. I u njegovoj je ruci fenjerić. Ah što je veseo, da mu je u ruci. Kako pucketa plamen! A za ruku ga vodi tetka Julka. Zar je ona još tu? Ta to je on zar još mali dečko i ide s tetkom Julkom na zornicu. A ova dječica oko njega? Gle svatko ima dva krioca na ramenu. I sad i zvona zvone. Tu je i oltar. Pjevaju. Orgulje bruje. Tetka Julka odmata svjećicu sa gužve, što ju je čuvala od godine do godine.

I zabijeli oko oltara. Tu su ta dječica krilata, anđeli! I među njima, tko to silazi s oltara? Silazi i prilazi Joži. O Bože, crna prilika, visoka, sa zlatnom kosom i srebrnom zvijezdom. Njegov kateheta! Dakle ipak nije umro. Ono kod svete

sve vrijeme zaklonila. Oprezno diže nogu za nogom. Oprezno ispituje, nema li koga u komori. Bila je smršavila, ali perje naraslo na krilima i repu, lijepo crno, dugačko perje ispod bijeloga. Traži po kutovima, među krpama, prekapa kljunom po gnijezdu. Gladna je. Već nekoliko dana što nije dobila hrane. Približi se krevetu. Pipne kljunom po gospodaru. Ali odmah s užasom odskoči. Perje joj se nakostruši, dršće od neke groze. Onda se ustrča po komori od zida do zida, hoće da probije stijene i da od neke strave utekne odavle. Ali stijene ne popuštaju. Tvrde su i za rodin ražanj. Tako srne i blizu prozora. Stane odjednom. Nije li je nešto oprljilo s onkraj ove svijetle plohe, po kojoj je ona negda uzalud kucala, da joj se otvori?

Skoči na dasku. Spas! Isturuje kljun, zatrepti krilima, diže noge. I suviše ovi daleki glasovi, mnogobrojni, milozvučni, slatka muzika, ne zove li, ne vabe li iz onih dalekih krajeva, odakle dopire i čudni miris vode i drugih divnih stvari?

Ne, tu sad ne treba ništa drugo, nego raskrili perje, što je dalje mogla, podigni noge, zabodi ražnjem u plavetni zrak i vini se u stakleno prozirno prostorje.

Najprije se još nekoliko puta spuštala nad baščom, nogom strugala po grmlju i šikarju, a onda se dizala, dizala, grabila krilima sve više zraka, dok najposlije ne osvoji visinu, i u pravilnom zamahu krila ne zaplovi pučinom, pa sve više nebu pod oblake. Mislite, da je pošla za svojim gospodarom? Ah nije, ne sežu tako daleko krila nikoje ptice; eno je, gdje odjednom oštro zaokrene, pa put Drave i njezinih žaborodnih ritova.

Na ledini gradskoj opet se bije bojak. Divlja vika prati mukle udarce nogama po lopti. Vježbaju se gradska djeca, da bi u narednoj utakmici iznijela pobjedu. Bjesomučno leti lopta i pada kud treba i kud ne treba. Jato za njom raspaljeno juri. Noga se diže, zamahne i zahvati — maleno đače po turu. Stane ga vrištanje i jauk.

— Pa šta stojiš, bolan, tu na putu i prodaješ zijake? psuju igrači i bez daha nastavljaju bijesnu nogometnju.

Mali se naslonio čelom o kestenovo stablo, plače. A kad vidi, da nitko ne pita za njegove suze, digne glavu, da nastavi zavidno gledati »plemenitu« igru, kadno mu slučajno preleti oko po vedrom nebu. Uzrujano pokaže rukom u vis i vrisne:

— Roda, glete, roda!

Nekoji obustave igru i to tako naglo, da se prvak iz čete nagnuvši bježati za loptom nezgodno našao, lopta mu se namjerila među nogama, pa ga srušila.

Stane grditi i psovati, što ga je nosilo grlo.

— Kakva roda, šta će nam roda? Kao da još nijeste nikada vidjeli rode?

— Da nije možda Jožina roda? vikne jedan. Glete samo, kako čudno leti, sve se nešto ljulja...

— Manite. Zar smo došli ovamo rode gledati? zapovjedno viče vođa. Ovamote vas. Pazi na goll ...

*

Pošto iznesoše Jožino mrtvo tijelo, viđali su radnici, što su rušili Zlatnu zvijezdu, još nekoliko dana veliko mesarsko pseto, sasvim omršalo, šugavo i oronulo, kako se teške muke proteže po dvorištu njuškajući po zemlji, bi reći, nešto traži. Bilo je slijepo i gluho. Jednoga jutra nađoše ga mrtva na pragu Jožine komore.

Jožu zakopaše na općinski trošak, jer mu se posljednji gospodar odselio, a novi se kratio, da plati pokop. Kad je došla Jožina komora na red da se ruši, nađoše ljudi pod hrpom sijena u rodinom ležaju zelenu čarapu debelu kao kulen, krcatu novcima bakrenim i srebrnim. Bilo je oko dvije hiljade forinti. **Jagoda Truhelka.**

IRIS.

Zar, Iris, te lijepe se šume još sjećaš?
I izvora onog na podnožju brijega?
I sjećaš se, Iris, da tako kô danas
Na zemlju se spuštahu pahulje snijega?

Zar sjećaš se možda još ovoga panja?
Ta gledaj i on tu još stoji ko prije.
O, budimo opet sad malena djeca!
Kad tako se ništa promijenilo nije.

Zar, Iris, ti plačeš? Zar plakati znadeš?
Ta gdje je to dijete, što vazda se smije?
Zar, Iris, te ozbiljne oči su tvoje?
Zar ti si to veselo dijete od prije?

Mira Weiss.

NEKOM GOSPODINU.

Gospodin neki je rekô
U vatri govora svoga,
Časti nitko da nema,
Kom viri kroz cipelu noga.

Visosti, slažem se s Vama,
Samo me dobrano čudi,
Što vidjeh cipelu trošnu
Kod mnogih poštenih ljudi.

Ako kroz cipelu zdrtu
Prsti se hoće da smrznu,
Ipak poštenje ih resi
Veće od onih u krznu.

Dok jedni su s cipelama
Finim bez obraza bili,
Drugi su duševnu podlost
Sa sjajem obuće skrili.

Čudim se, svjetlosti Vaša,
Kako to vidjeli niste,
Zaboravili na drugo
Kraj sjaja cipela Vi ste.

Shvatit' Vi ćete jednom,
Da niste bili u pravu.
Izvana čovjeka sudit'
Umu ne doliči zdravu.

Cipele, visosti, znajte,
Ne čine ljudima ljude;
Glupo bi tražiti bilo
Mudrost u odjeći Budhe.

V. Ivičić.

DOBAR JE NAŠ ČOVJEK.

(Svršetak)

Kad to nikako nije išlo, dobije nalog pričuvna kompanija našega bataljona, da se pomakne prema desnom krilu. Tako i bi. Nije se tu pitalo, da li sunce pali, je li opasno, već na vrat na nos — i za nekoliko časaka nalazila se hrvatska satnija uz neke gubitke na određenu mjestu iza desnoga krila.

Brđani i gorštaci najbolji su vojnici, jer su već od kuće naučili oskudijevati i patiti se, dok stanovnici bogatih plodnih ravnica niti izdaleka ne mogu toliko podnijeti; hrabri mogu biti i jedni i drugi.

Kad smo stigli u blizinu od kojih četiri stotine koraka, osjetili smo, da protivnička vatra jenjava, što je značilo da se srpske zalazne čete povlače. U isto vrijeme naiđe desno krilo naše na dva čovjeka sakrivena u grmlju jedne šume. Ležali su potrbuške, a bili su pokriveni lišćem i granjem, tako te ih je samo vješto oko moglo primijetili. Bila su ta dvojica od onih i onakvih ratnih dobrovoljaca u srpskoj vojsci, koji su svojom neprispodobivom odvažnošću i samozatajom često više učinili pojedince već čitave satnije. Kolike li smjelosti, sakriti se i pustiti, da čitava jedna brigada protivnička prođe preko njih, a oni onda, da iza njezinih leđa ispitaju snagu vojske (topove, strojne puške, pješadiju), pa da prvim mrakom ili zorom, tko bi znao kako i gdje, prijeđu kroz redove odnosno poljske straže protivničke i da se nađu opet kod svojih sa sigurnim vijestima. I upravo radi ovakvih izvidnica bila je i naša brigada dobrano zaposlena sa posadom na Jabuki.

Dakako, da ovakvi ljudi na svakom koraku obračunavaju sa svojim životom, jer zadaća je njihova nada sve teška. I ova dvojica su se očito bili oprostili sa suncem, kad su ih silom izvukli iz grmlja. Svaki je bio od njih oboružan puškom i bajunetom, dok su oko pojasa imali čitav niz naboja.

— Što tu radite? — upita jedan poručnik, koji je vodio desno krilo satnije.

Nema odgovora.

— Ne razumijete li, što vas pitam?

Nema odgovora. Obojica su gledala nepomično i uporno u svoje dvije puške, koje su im međutim vojnici bili oduzeli.

— Postrijeljajte ih! — doviknuo je netko s desna na njemačkom jeziku.

— Pa nijesu nam ništa učinili, — oglasi se jedan naš momak.

Obje komite biše predane jednoj patroli i otpremljene do brigadnoga zapovjedništva.

Svaka borba na bodove bila je suvišna, jer se srpska zalazna četa pravodobno povukla. Nekoliko ranjenih bio je sav plijen.

Nakon zauzeća Jabuke bi određen počinak do ponoći, a iza toga se imalo nastaviti s napredovanjem. Momci su već bili polijegali na isušenu travu i borovicu, koje je tamo na pretek bilo; svaki je smio otvoriti po jednu konzervu, jer opskrbni tren još nije bio stigao radi neprohodnih staza i puteva. Cestâ tamo nije bilo, a putevi su bili u tako lošem stanju, da su pješaci voljeli ići ravno poljem. Bilo je momaka, koji su svoju konzervu već ujutro bili pojeli, tako te im sada nije preostalo drugo, već glodati tvrdi dvopek. Međutim su satnijske kuhinje spremile kavu s nešto ruma, tako te su momci ipak imali čime da ugriju želudac. Vatra se dakako nije smjela ložiti, no satnijske su kuhinje čitav dan nosile vruću kavu na konjima u dobro zatvorenim sanducima, koji su iznutra obloženi jastucima. Kava je bila vrela, kao da su je upravo skinuli s vatre.

Sumrak se stao hvatati. Neki se vojnici stisnuše uz svoju vjernu pratilicu pušku, a neki griskahu još dvopek i pijuckahu od ostataka kave iz

SL. 5. SPLIT: SV. MARTIN: PREGRADA (STR. 171.).

kuhinjskih kotlova. Uto se javi izvidnica, koja je na kojih pedeset koraka stajala kod jedne vrleti:

— Eno srpske patrole!

Odmah pođosmo nekolicina s kapetanom, da vidimo, što je. Na jednom položitom proplanku ležalo je šest srpskih vojnika, tamno zelenkasto odjevenih. Ležali su potrbuške i motrili su prema nama gore. Jedan od njih pripaljivao je cigaretu, što se u nastalom sumraku dobro moglo razabrati.

— Eto, vidite, kako se na patroli ne smije pušiti; odaješ samoga sebe. Jeste li vidjeli? — stao je tumačiti kapetan vojnicima. — To ne valja.

— Kako su daleko? — zapita kapetan momka, koji je u satniji vrijedio kao najbolji strijelac.

— To je sad teško reći, nije sasvim jasno, ali ja mislim da nijesu dalje od osam stotina (koraka), — odgovori strijelac nakrivivši pri tom kapu na glavi.

— Nema niti pet stotina — upadnu drugi.

— Čini vam se, jer ide mrak, ali osam stotina ne fali — potvrdi odlučno momak nakrivivši kapu još većma.

— Da vidimo — oglasi se kapetan — ajde, pošalji im jednu (kuglu).

Momak poravna kapu na glavi, prekrsti jednu nogu preko druge, pritegne pušku jače uz bok i ne rekne ni riječi.

— Dakle, što je? Kako dugo to treba? — opomene ga kapetan.

— Gospodine kapetane, ja ne mogu; ne mogu sâm.

— Kako ne možeš? Koliko si ih dosada smazao? — izdere se na nj kapetan, ozlovoljen, što se momak usudio usprotiviti se.

SL. 6. NIN: SV. KRIŽ (STR. 171.).

— Drugo je ono. Pucao sam, ali ne znam, jesam li koga pogodio. Možda jesam, možda nijesam. A ovdje, da od onih tamo ostane koji ležati. a ja sam sâm pucao, onda sam ga sigurno ja ubio, — razjasni dobroćudno momak.

— Dobro dakle, — udobrovolji se kapetan· njih šest, pa vas šest, da vidimo.

Šest hitaca prasne na jedan znak, šest taneta zvizne zrakom i što bi pljesnuo, podigne se nekoliko oblačića sasvim kraj patrole.

— Jesam li rekao, osam stotina, — slavodobitno će strijelac.

Patrola se povukla osjetivši pogibao i nestade je iza brda. Stradao nije nitko od nje.

Počela se spuštati noć, iz gudura i uvala dizali su se bijeli pramovi, koji su sve većma obavijali proplanke Jabuke, dok se napokon doline ne pretvoriše u ogromna bijela jezera. Posvuda zavlada mrka noć, koju je tu i tamo prekidalo snažno hrkanje umorne momčadi.

Kao što je bilo bezglavo napredovanje naše u smjeru Sjenice s točno označenim danima, kad ima onamo stići, ne pitajući hoće li biti zaprekâ. tako je bilo i bezglavo njezino uzmicanje po istom putu preko Čajnice do Goražde (bosanske Nizze), gdje se imala ukopati i držati stari joj već otprije dodijeljeni odsjek Foča—Goražde uzduž Drine.

Vraćajući se sa posljednje strateške točke, koju je naša brigada bila postigla, služila se i ona onim najnedostojnijim ratnim pravom ili bolje običajem, da se za svako zaposjednuto mjesto uzimaju taoci.

Riječ talac spominje se već u najstarijoj povjesnici roda ljudskoga i sačuvala se sve do danas zajedno sa svojim nedostojnim značenjem.

Tko može za koga jamčiti; osobito u vrijeme rata; ne može otac za sina, niti sin za oca, ne može mati za kćerku, niti kći za majku; ne može u takvim teškim vremenima čovjek niti za samoga sebe da jamči, a kamoli za druge, njemu često puta nepoznate, možda i njemu ne baš sklone ljude. Ali, eto, da se selo, gradić, grad ne pobuni, mora da dâ svoje najistaknutije ličnosti: načelnika, župnika, učitelja. Dogodi li se štogod u onom mjestu, odakle su ona trojica, onda već prema težini slučaja (pobuna, ubijstvo mjesnoga zapovjednika ili slično) mora jedan od njih da plati glavom: jedan, dvojica, a možda i sva trojica.

Kako je bilo više mjesta, kojima je naša brigada prošla, bilo je i mnogo talaca. Taoci su bili podijeljeni radi prehrane na satnije, tako da je svaka satnija imala nekoliko njih. I naša satnija (odnosno naš četvrti vod) dobila je učitelja i nekoga boljega trgovca iz Nove Varoši. Dakako, da se za ove ljude nije ništa napose ili više kuhalo. Obojica su bili slabašni i kanda boležljivi stariji ljudi. Nigda ih nijesmo vidjeli razgovarati između sebe, šutjeli su kao zaliveni. I kad bi ih tkogod što zapitao, tek bi kimnuli glavom u znak da se slažu odnosno ne slažu. Osobito je dirljivo bilo gledati njih dvojicu, kako u prikrajku gdjegod sjede i čekaju, dok dođe na njih red, da dobiju štogod iz satnijskoga kotla. Dakako da sa sobom nijesu imali ništa, niti kašike, pa su im vojnici davali svoje kotliće i kašike. Poljska pekara nije nipošto s njima računala, tako te se za njih nije ni dobivao kruh. No tu su momci bili domišljati i dobroćudni. Oni su pitanje kruha za te patnike tako riješili, da se čitav vod stavio u jedan red zatim su dvojica jedan s praznom kapom a drugi s nožem u ruci išla od momka do momka, te bi svakomu od njegova hljeba odrezali kus kruha. dok kapa nije bila puna, prepuna. I to je, dakako, dostalo za onu dvojicu talaca, koji su doduše stradali na pravdi Boga, ali koji su imali prilike vidjeti, da čovjek, koji može biti gori od zvijeri, može biti i dobar kao janje.

U bezbrojnom mnoštvu znanstvenih knjiga, tvornica, strojeva, oruđa, topova, pušaka, mina,

zrakoplova — ovi sitni događaji, koji su se zbili kod trinaeste satnije bivše pedeset i treće hrvatske pukovnije svijetle snagom najvećega obreta. To je ona duboka nenaučena uljudba, koja dolazi s čovjekom na svijet i koju treba čuvati i njegovati.

— Stoj, Drino, vodo hladna, stoj!

V. Kralj.

DOMOVI MIRA.

KRIŽ NASRED GROBLJA.

Put nebesa nasred groblja siže
Golem križ; i Krist je piopet na njem.
Njegov pogled puni pouzdanjem,
Kô da zove: »Dođite mi bliže!«.

Naokolo grob se üz grob niže,
Kraj njih vrbe sa žalosnim granjem
Pune svakog' nekim počitanjem,
Te se srce k Višnjem Bogu diže...

Kada zvonce sa vrata zabruji,
A povorka, kô da joj se ne će,
Lagano se prema križu kreće,

Tad sa križa kô da nešto zuji:
»Dođi k meni, dođi, dragi brate,
Da te primim; ima mjesta za te!«

S. S. KRANJČEVIĆ.

Gle! Kranjčević! I on je med mrtvaci,
Koj' pravdi v'jek je bio zatočnikom,
Koj' silnim jednim očajničkim krikom
Htje krinku himbe s tog da svijeta zbaci.

Tu mrtav leži sad u kamen-raci
On, koji sluga ne htje biti nikom',
Koj' iznać htjede strašnim upitnikom,
Čemu i zašto našeg žića znaci.

Mrtav je evo! Mrtav je li? Zbilja?
Nije! Tek tijelo! A Duh mu vrluda
I traži Razlog, Ali doć do cilja

Nikada neće! Čovječanstvo sito
Još ipak traži: Kruha! Vina! Bluda!
A on je jedan..., koj' je zalud pitô...

Bratoljub Klaić.

USPOMENE.

Kad se sjetim onog doba
mlađih dana,
mlađih sanja
i majčina milovanja;
tad mi srce življe kuca
u grudima vrije.
Ah, ta zašto i danas
tako nije?

Negda skoknut' i potrčat'
beruć' rosno cvijeće,
ali danas
ne znam zašto
više mi se ne će...

Po gajima i luzima
tražeć' gnijezda pticâ
nikad sustô nijesam.
Trčao sam cijele dane,
i čim zora svane,
na nogam' sam bio.

Oj vi luzi, mili druzi,
potočiću, što žuboriš,
što mi danas
ti govoriš?

Nekad sam te razumio
i u tebi mnogo puta
svoje lice mio.

Svaku grabu,
svaki grm
i kraj puta svaki trn,
sve sam ja poznavô
i sa svakim
ja sam razgovarô.

Bregovi i doline,
i ubave dubrave,
bili ste mi mili druzi,
i vi luzi.

S tobom sam se mnogo puta
natjecao svirajući,
ti slavuju milog glasa,
frulom iz pojasa.

Još mi danas zvuče
zvona milozvučna
od ovaca
i od koza,
što se na sve strane šire.

Sa grane mi, još se sjećam,
bilo je kô juče,
golub guče
i dozivlje golubicu svoju.

Sve su lijepe uspomene
mlađih dana,
mlađih sanja
i majčina milovanja.
Ali danas? Nema toga,
jao mene!
Ostaše mi samo
mile uspomene...

Srećko Kovačević.

SCHILLINGS HRABRI LOVAC

Dok su još Nijemci posjedovali svoje afričke kolonije, između kojih su osobito bile na glasu Kamerun i Njemačka istočna Afrika, mnogi su njemački lovci istraživaoci putovali onamo, da proučavaju još nepoznate krajeve. Uz velike životne pogibli prodirali su kroz neprohodne prašume na dohvatu divlje zvjeradi i nepomirljivih urođenika prosjedilacâ. Pa opet uza sva stradanja uspjelo je mnogima, da svoja opažanja i doživljaje pobilježe i opišu stvorivši tako posebnu vrstu književnosti, koja često natkriljuje najbolje romane i pripovijetke, i to radi svoje osebnosti i zbilje. Jedan od tih lovaca istraživalaca, koji je ujedno i dobar pripovjedač, jest C. G. Schillings.

Da čujemo, što Schillings pripovijeda o zemlji eleleša.

— »Što je elelešo?« zapitat će u čudu čitatelj... Elelešo (množ. od ol' lelešva) je biljka, zapravo grm, koji je osobito značajan za raslinstvo u području Masai oko jezera Viktoria-Njanze. Bregovi obrasli srebrolistim elelešom, uspavljujući miris njegov, voda, koja miriše elelešom, pa i čaj, kava, kakao — to je uspomena, koja čvrsto ostaje u sjećanju na domovinu divljih čopora i Masajâ, nomadâ, koji polagano izumiru, a koji su onome grmu dali lijepo ime »elelešo«...

Ovaj neobični grm može svojim srebrnosivim i mirisavim lišćem kao jedva koja druga biljka probuditi u čovjeku putniku čeznuće za samoćom — u putniku, kojega veže toliko lijepih i teških doživljaja s onim pustim krajevima. Malo je time rečeno, ako kažemo, da su prirodoslovci upoznali naš grm kao kompozitu i nazvali ga tarchonantus camphoratus Houtt ... I po drugim krajevima afričkim možemo ga naći, kako nam i profesor Fritsch iz god. 1863. javlja, da ga je našao u divljem kraju Grikvâ pod imenom »mohatla«. Šteta, što se njegovo zvučno ime »elelešo« ne će sačuvati potomstvu, a ja bih barem toliko htio učiniti, da »elelešo« ne padne sasvim u zaborav...

U krajevima »eleleša« značajan je ovaj grm po prilici kao kod nas hrast, bukva, bor ili borovica, resulja i žutilovka. No daleko je veće djelovanje ovoga grma na osjećaj onih, koji su godinama putovali krajevima, za koje je »elelešo« tako značajan. Jaki miris njegov potaknuo je lijepe i ponosne masajske ratnike, da »elelešo« nose kao nakit oko glave, i momci i djevojke. I tako eto susrećemo masajske momke i djevojke s njihovim nakitima od eleleša, dok im se vođa karavane sažalno smješka, koji o njihovu nakitu nema baš najboljega mišljenja.

Upravo je bezazlen odnošaj urođenika prema prirodi; samo ono, što im je najbliže i za njih najprikladnije, ima za njih i svoje značenje, i elelešo, možemo reći, pobuđuje u crnim pratiocima karavane uspomenu na puste i siromašne krajeve, u kojima su pretrpjeli mnogo glada i nevolje. Sasvim drukčije je elelešo djelovao na mene. Nije li on u mojoj uspomeni simbol veze sa stranim i pustim krajevima, gdje sam bio potpuno slobodan, daleko od svake uljudbe naprednoga čovjeka i njegove vječne žurbe...

I eto nestalo je čara, kojim je jednoć elelešo napunjao samotne krajeve oko Nakuro-jezera (ist. od Viktoria-Njanze). Ovo jezero nije više daleko od svijeta i uljudbe. Željezne ga tračnice spajaju s valovima Indijskoga oceana. Nestalo je čara, u kojemu sam uživao na javi i u snu; nestalo je poezije o slonovim stadima, Masajima, Vandorobu (Vandondi je pleme) i o karavanskome životu; mnogo je toga nestalo, što sam tamo vidio. Putnik mora sve dalje i dublje od željeznoga puta zalaziti u pustoš, ako želi vidjeti iskonski život ljudi i životinja, iskonski sklad, koji mu govori silnim, osebnim jezikom. Taj iskonski sklad, kojega sve više nestaje, koji danomice sve više uništavaju, pao je žrtvom novomu duhu, koji se sve više približava, duhu tehnike i prosvjete.

Nedavno sam razgovarao sa svojim suputnikom, koji je prije četrnaest godina i više sa mnom boravio u pustoši, a iza toga opet posjetio one daleke krajeve — željeznicom. Moj stari prijatelj Švajcar Alfred Kaiser, koji je mnogo putovao, dobar poznavalac Arabije kao malo drugi, podsjetio me je na naše zajedničke doživljaje kod urođenika, dok se još nije osjećao utjecaj evropske uljudbe. I u duhu se vidjesmo, kako nas tada još u opasnim i jedva poznatim krajevima Sotikâ i Nandâ tisuće i tisuće urođenika nepovjerljivo susreću. Njihova sjajna koplja sijevala su na jutarnjem suncu. Gospodari, doglavnici i dvorjanke Vakavirondine pojaviše se u svojoj iskonskoj nošnji u našem taboru, topuzima oboružani ratnici promatrali su nas s velikim nepovjerenjem; školjke i biseri bili su njihova jedina odjeća i sredstvo za plaćanje; prepadi i ratovi bili su na dnevnom redu. A sada nakon deset

godina našao je Kaiser na kolodvoru Nakuro-jezera mnoge Masaje, gdje lome jezik lošom engleštinom — više jadne već smiješne pojave evropske uljudbe...

Danas se čar »eleleša« ne može više naći, ni tu niti uopće ondje, kamo stupi noga bijeloga čovjeka. A taj bijeli čovjek prodire svuda... nije li zar god. 1920. preletio čitavo crno kopno od Kaira do Kapa...

I doista ćemo naskoro uzalud tražiti čar eleleša... Putnik će tek primijetiti, kakvo drvoliko grmenje. Ono pokriva mnoge bregove i visoravni i šalje nadaleko svoj opojni miris. Tarchonantus comphoratus Houtt zovu ga prirodoslovci. Ubrajaju ga među kompozite... No svoga prijašnjega čara ne može više razviti. Taj je uzmaknuo daleko u nutarnju zemlju — daleko, daleko, kamo bijeli čovjek još nije dopro.

Kako dugo još — i njega će posve nestati! . .

Koncem mjeseca siječnja 1897. stigao sam s malenom karavanom u zemlju Kikúnju. Došao sam od Viktoria-Njanze, gdje me je malarija nekoliko mjeseci bila sputala uz postelju. Osamljenomu bilo mi je teško i nesnosno, samo neumornoj njezi dvojice engleskih časnika, Mr. C. W. Hobley-a i Tomkins-a, imao sam zahvaliti, da sam prebolio protiv svakoga očekivanja strašnu tu groznicu. U svibnju prošle godine pošla je bila naučna ekspedicija od kojih 420 ljudi, da ispita počevši od njemačke obale još nepoznate i divlje krajeve, i stigla do Viktoria-Njanze. I ja sam se smio priključiti.

Nije moja zadaća, da ovdje opisujem razne zanimljive događaje na tome pohodu, htio bih samo cijenjenim čitateljima pripovijedati, što sam 25. siječnja doživio, kad sam na svom povratku do obale Kikúnju prošao jednim još nepoznatim krajem. Želio sam naime, da kraćim putem što prije stignem na more, a po tom i u Evropu radi svoga narušenoga zdravlja.

Niti na pustopoljinama prašume Mau s njezinim nepreglednim bambusovim dračama niti u šumama između Naivaša-jezera i tvrđave Smith u Kikúnju nijesam vidio mnogo divljači; čitave dane mirovala je moja puška. Dne 24. siječnja počastio me je engleski postajni zapovjednik po običaju predstavnikâ engleskih vlasti u kolonijama, i u svoje ime i kao službena ličnost, osobitim gostoprimstvom davši mi na porabu nekoliko krava, magaraca i oveći pretek hrane te je uopće nastojao, da mi bude svakako na pomoć.

Mr. Hall, zapovjednik tvrđave Smith u Kikúnju, vrlo prijazan gospodin, jedan je od najiskusnijih afričkih lovaca staroga kova. Naskoro se razvezao razgovor o »big and dangerous game« (čitaj: big and dendžerus gem — velika i opasna divljač), pod kojom se osobito razumijevaju slonovi, nosorozi, bivoli, lavovi i leopardi. Mr. Halla je kratko vrijeme prije našega dolaska ranjeni mužjak nosorog tri puta bacio u vis. Pri tom mu je slomio nekoliko rebara, tako te je morao više mjeseci ležati. Pošto se bio oporavio, sukobio se s leopardom, kojega je isto tako ranio. Jedan ga je od njegovih Askara, doduše oslobodio od te opasne mačke jednim metkom, ali su na žalost Mr. Hallu ostala kao ljuta uspomena mnoge rane i ukočenost jedne noge. Ovakva iskustva doduše nijesu mogla zastrašiti odvažnoga muža, koji je godinama bez ikakve nezgode poubijao silu opasne zvjeradi, ali on je postao nada sve oprezan i svakoga bi najodlučnije odvraćao, da ništa ne poduzima bez pratnje kojega pouzdanoga Evropljanina. — Mi smo dakle mnogo razgovarali o svojim lovovima i doživljajima, pri čem mi je Mr. Hall kazivao, da na Athiplains-ima (č.: plen, ravnice uz rijeku Athi) ima vrlo mnogo lavova.

SL. 7. FIRUZABAD: TROMPA (STR. 171.).

Korporal Ellis (D-kompanije Royal Engineers u Hatamu) potvrdio je to i pozvao me, da prekinem svoj put i da nakon jednodnevnoga odmora u njegovoj tvrđavi (oko pet sati udaljenoj od Fort Smitha) prenoćim, a onda da zajedno pođemo na lavove; on da je prije četrnaest dana ubio lavicu blizu tvrđave. Ja doduše nijesam imao pravoga pouzdanja, jer sam dotada uzalud tražio priliku, da se sastanem s lavom, no nijesam mogao odbiti srdačnoga poziva.

Pošto smo se oprostili sa Mr. Hallom, pođosmo dakle i za nekoliko sati pješačenja stigosmo u logor Korporala Ellisa. Tu je on upravljao državnim depot-om za volove, a stajala je pod njegovom zapovijedi čitava vojska Askarâ. Tu mi bi dozvoljeno da pogledam kožu ubijene lavice, našto se prema dogovoru spremih za naš pohod, koji je imao nastupiti drugi dan zorom. Tako i bi.

Pošto smo nakon dužega puta od nekoliko sati stigli do vrlo neznatne rijeke Mto Nairobi, koja za vrijeme suše gotovo iščezne, odlučim da udarimo ovdje tabor, i pošaljem nekoliko ljudi, da donesu drva. Po drva je trebalo ići oko četiri sata daleko, budući da ih na travnicima uz rijeku Athi

nije bilo. Korporal Ellis savjetovao nas je, da nipošto ne prenoćimo u tom kraju, budući da su tu lavovi noću vrlo opasni; međutim sam ja ostao kod svoje nakane, jer sam sumnjao, da tu ima toliko lavova.

Korporal Ellis, pet momaka naše pratnje i ja obišli smo za vrijeme od tri četvrta sata u luku gornji tok rijeke s lijeve i desne strane sve idući uz vodu te se opet vratismo našemu taboru.

Na ravnici smo vidjeli mnogo antilopâ, gazelâ, zebrâ i nojeva; no divljač bijaše vrlo plašljiva. Moram priznati, da mi se činilo idući natrag prema našem logoru, da će uspjeh našega lova biti slab. Mi smo bili oko četvrt sata za putom, dvojica naših pratilaca išli su jednom obalom a mi ostali drugom, kad odjedamput odjeknu krika: »Simba«! »Simba«! — »Simba bvana! Mkubva sana!« (»Lav, gospodaru, jaki lav!«). Momci, koji su išli susjednom obalom, uplašeni, davali su nam znakove, da se u rogozu kraj vode nalazi lav.

Prvo djelo mojih momaka bilo je, da su se smjesta dali u bijeg, a za njima nije nipošto zaostao ni moj momak puškar, gorostasni i iskusni Msuaheli. Bez razmišljanja potrčim kojih desetak koraka za njim, uhvatim ga za vrat i naložim mu da stane. Nato se i on okrene dršćući na čitavom tijelu, vrati se sa mnom natrag i tu stanemo oprezno tražiti lava u rogozu, koji se nalazio iza jedne bare od neko četiri metra širine. No sve nastojanje bijaše uzalud, premda su momci s druge obale u najvećem uzbuđenju neprestano tvrdili, da se tamo nalazi jak lav. U isto se vrijeme stane nešto u rogozu micati u smjeru, gdje je stajao korporal Ellis; — hitac — i jaka lavica odgovori na okrzak iz korporalove puške Henry-Martinia skokom prema nama! U taj čas se pojavi u rogozu kojih 7—8 koraka daleko njezina glava i samo nada sve sretni, gotovo nenadani hitac sravni lavicu sa zemljom, gdje je i smjesta poginula.

Priredio: **V. B.**

(Nastavit će se)

MOJE MISLI.

Kud hrlite misli moje,
U zlaćane zemlje koje?
Ah nemojte, ne dirajte
Uspomene svete moje.

Ne dirajte u djetinjstvo,
Mlađanih mi dana sreću,
Ne činite tim užitkom
Srca ranu jošte veću.

Ružičasta magla sanjâ,
Samo da je gušća bila,
Pa da mi je spomen dragu
Mnogostruko u se svila.

Da ne vidim, da ne gledam
Mlađanih mi dana sreću,
Jer ta sreća načinit će
Srca ranu jošte veću...

»Jeka.«

PROLJEĆE.

Prošla je zima
I zimski san,
Došô je opet
Proljetni dan.

Zelen je veće
Prekrila brijeg,
Nigdje se više
Ne vidi snijeg.

Pčele se stale
Buditi sad,
Da opet marno
Nastave rad.

Sve se veseli
Iz duše dna,
Prenulo što se
Iz zimskog sna.

Sve se je opet
Gibati stalo,
Svima je život
Proljeće dalo.

Rudolf Švagel.

ŠETNJA.

Sunce se naginje zapadu.

Idem stazom prema šumi. Nešto me goni u prirodu, daleko od grada, gradske buke i prašine. Koracam tiho, gotovo nečujno po vlažnom puteljku, da ne probudim samoga sebe iz dragih misli, koje su me zaokupile promatrajući milovidni kraj.

Lijevo livade sa stogovima pokošene trave, poljane pune šarena cvijeća i vinogradi sa smiješkom skorašnje berbe. Desno bajni vrtovi, daleki pašnjaci, prostrane šume i čarobni gajevi.

Gledajući taj prekrasni sklad prirodni duša mi se napuni nekim posebnim tajnim oduševljenjem, nekom tihom srećom.

Koracam dalje. Svuda nešto novo, milo i lijepo. Sve odiše mirisom i čarom.

Sunce je zapalo. Posljednji njegovi traci s ja-

kim rumenilom odrazuju se na svjetlomodrome nebu. Blijedo lice mjesečevo kao da se razvuklo na posmijeh spazivši, kako iščezava i posljednji trak zalazećega sunca.

Stupih u šumu, u taj velebni dio prirodnoga carstva. Spustih se na mahovinu pod jedno drvo s gustom krošnjom. Naslonim glavu na deblo i zagledam se u mjesec, u zvijezde, kako plove tihim svemirom. Misli su mi u ovoj osami tako svježe i čiste kao i ovaj zrak, koji požudno upijam. Sve mi se čini, kao da u snu gledam ova crna debla, ove tajanstvene sjene drveća i mjesečev blijedi sjaj.

Listići drveća, opojeni svježom rosom i daškom sa bregova te razdragani mjesečevim svijetlom, tiho uzdišu i spremaju se na počinak. I meni san dolazi na oči, ali ovo divno ljetno veče, ovaj svježi i beskrajno čisti zrak ne daju mi spavati.

Čuje se sanani cvrkut ptica. Slavuj pjeva svojoj ženki pjesmu uspavanku. Djetelovo kljucanje raznosi se jekom kroz šumu i uz tajnovite crne sjene daje joj neko tajanstveno obilježje. Negdje u daljini glasa se kukavica...

Mjesec je još svijetlio. Ali ne zadugo. Njegov sjaj zastriješe crni oblaci, koji se sve više gomilahu nebeskim svodom. Nastade tama. Nesnosna je sparina.

Lišće se na drveću uzbibalo od vruće struje. Ptice zamuknuše i zavukoše se u svoja gnijezda. Samo u močvarama čuje se kreketanje žaba i cvrčanje kukaca po livadama. Domalo sve prestane i nastane tišina. Niti glasa! Šuti šuma. Katkad prekine taj šumski mir koji suharak, koji otrgnuvši se od grane čini pravu buku u toj velebnoj noćnoj tišini.

Istom sitna kišica, koja se međutim bila spustila, prene me iz toli ugodnoga razmatranja. Meni je gotovo nevoljko kod pomisli, da se moram vratiti kući u grad i gledati onu svagdanju buku i vrevu, vječno jedno isto: iste ljude, iste stvari, od kojih me već mozak boli. Kolike li razlike! Ovdje u ovoj samoći među ovim crnim sjenama, ovdje u tišini, kamo ne dopire građanska buka, gdje se prašinom ne oskvrnjuje ovaj svježi zrak, ovdje čovjek može da pridigne izmorenu dušu.

Vratih se. Kiša počela je sad nešto jače padati, kao da joj je osvježiti isušene livade i vrtove, a ublažiti silnu omaru ljetne večeri...

Milan Komorski.

SL. 8. ZAGREB: BRANIMIROV KAMEN (STR. 171.).

MALI PLANETI CROATIA I JUNO U VELJAČI I OŽUJKU.

I.

Oko našega se Sunca valja 8 velikih planeta, među njima treći po daljini od Sunca naša postojbina Zemlja. Daljine prvih četiriju planeta Merkura, Venere, Zemlje i Marsa od Sunca redom su: 0.39, 0.72, 1.00 i 1.52 nebeskih metara (1 neb. metar = 150 milijuna kilometara). Iza Marsa dolazi Jupiter s daljinom 5.20 neb. m. od Sunca. Od Marsa do Jupitera tako je velik skok u daljini od Sunca (više od 3.5 neb. m.), da se i nehotice nametnula misao, da bi između Marsa i Jupitera morao da bude još 1 planet. Astronomi ga dugo tražahu, dok napokon baš na prvi dan 19. stoljeća t. j. dne 1. siječnja 1801. astronom Piazzi u Palermu ne otkri na durbinu slabašnu zvjezdicu 8. veličine (prostim se okom vide samo zvijezde od 1.—6. veličine), koja se svojim pomještanjem među stajačicama odala kao dugo traženi planet između Marsa i Jupitera, koji oko Sunca ide u daljini od neko 3 neb. m. Dobio je ime C e r e s po boginji žita u Rimljana. Ali bijaše i veliko iznenađenje: dok promjeri velikih planeta iznose mnoge tisuće kilometara, promjer Ceresa jedva je par stotina kilometara (između 300—400 km), dakle je Ceres kuglica do iščezavanja malena na pr. spram Zemlje.

Od početka 19. stoljeća do danas otkriše između staze Marsa i Jupitera više nego 100 ovakih patuljaka od planeta, a otkriva ih se još i danas svake godine priličan broj. Ima ih među njima mnogo, kojima promjeri kugala nijesu veći od nekoliko kilometara (7—5 km) — prave drobnice od nebeskih tjelesa inače tako gorostasnih po veličini svojoj! Najveći broj malih planeta ima promjere manje od 100 km. Astronom je Olbers i potakao hipotezu, nijesu li mali planeti zaista drobnice jednoga velikoga planeta, koji je nekoć kružio oko Sunca između Marsa i Jupitera, ali se kakvom eksplozijom razmrskao u tisuće komadića. No svaki taj mali svjetić živi ipak u svemiru svojim samostalnim životom: kruži oko svoga središta Sunca stalnom svojom stazom u posve točno određenom vremenu kao i svaki veliki planet. U najbrojnijoj raznolikosti puna harmonija i samostalnost!

Kako je broj tih malih svjetića silno rasao,

dobio je svaki u nauci svoj broj prema tomu, kada je otkriven, a obretniku ostaje pravo, da mu dade i drugo ime. Govori se prema tome u nauci o malom planetu (719), kojega je otkrio P a l i s a u Beču g. 1911., ali mu je dao ime Albert u počast jednomu Rotschildu, koji je astronomiju u Beču znatno pomagao.

II.

Ne će biti veoma velik broj Hrvata, kojima je poznato, da je ime njihove domovine, male Hrvatske, ovjekovječeno na nebu u roju malih planeta. Mali planet (589), što ga je g. 1903. (baš godina, kada je otvorena zvjezdarnica Hrvatskoga prirodoslovnoga društva u Zagrebu!) otkrio u Göttingenu astronom K o p f, dobio je ime »C r o a t i a«. O toj nebeskoj Hrvatskoj hoću da kažem ovdje nekoliko riječi s obzirom na to, što u mjesecu veljači 1928. Zemlja prolazi kraj Croatie ili kako nauka veli: »*Croatia je u opoziciji sa Suncem dne 26. veljače 1928.*«

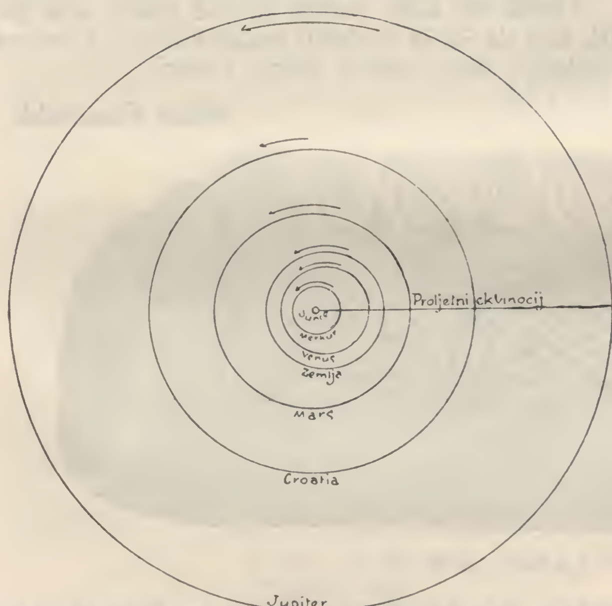

SL. 1. MJESTO MALOGA PLANETA CROATIA U OBITELJI SUNCA.

Nebeska Hrvatska mala je, veoma malena kuglica — tako malena, da se ni u najvećem durbinu ne pokazuje kao pločica, koja bi se dala izmjeriti. No po njezinoj svjetlini u doba, kada je Zemlji najbliža, možemo otprilike suditi, da će promjer Croatie biti jedva oko 30 kilometara — spram 12.800 km kod Zemlje, a čitav ekvator njezin dugačak jedva 90 km, pa željeznički brzi vlak ne bi niti 1 sat trebao, da obiđe oko toga čitavoga svjetića. Uzmemo li, da je čitava površina nebeske Hrvatske kopno, to bi kopno jedva 100 km² bilo veće od Varaždinske županije!

No pored sve svoje sitnosti Croatia ide u elipsi oko Sunca svojom stalnom stazom kao i Zemlja ili koji drugi planet. Srednja joj je daljina od Sunca 3.13 neb. m. — dakle triput veća nego Zemljina daljina. (Sl. 1). No kako ona ide oko Sunca u elipsi, nije uvijek od Sunca jednako daleka. Najveća daljina od Sunca dosegne u nje 3.29 neb. m., a najmanja 2.97 neb. m. (afel i perihel Croatie). — Da svrši jedamput svoj put oko Sunca treba Croatia 5 godina i 197 naših dana t. j. 1 godina Croatie 5½ puta je tako dugačka kao godina Zemlje. — Da li se Croatia vrti oko osi, toga ne znamo, ali je vrlo vjerojatno; ne znamo pprema tome ništa ni o izmjeni dana i noći pa ni godišnjih doba na njoj.

III.

Na svom vječnom putovanju i pomještanju među zvijezdama životinjskoga pojasa nebeska se Hrvatska mora gdjekada sastati sa Zemljom, t. j. Zemlja mora da prolazi blizu nebeske Hrvatske. Kako je daljina Zemlje od Sunca 1 neb. metar, bit će Zemlja u to doba daleko od nebeske Hrvatske samo nešto preko 8 neb. m. i Zemlja se nalazi u to doba baš između Croatie i Sunca. U ovoj se godini 1928. to dešava. Čitavi se mjesec veljaču i ožujak Croatia pomješta u neznatnom zviježđu Sekstantu ispod dobro poznatoga zviježđa Lava, koji sada čitavu noć sja na zvjezdanom nebu. Lako ga je prepoznati po obliku srpa, kojemu je na dnu drška jedna od najsjajnijih zvijezda neba — Regulus.

Croatia će i onda, kada bude Zemlji najbliža t. j. dne 26. veljače o. g., biti zvjezdica 13. veličine — dakle na dohvatu samo velikim durbinima. Ona se čitava ova 2 mjeseca pomješta sve bliže k sjajnomu Regulu. Na dan njezine najveće blizine Zemlji (26. veljače) činit će R e g u l u s, zvijezda r o L a v a (3. veličine) i C r o a t i a istokračan trokut, kojemu je vrh zvijezda ro Lava, jednaki kraci su mu pravci ro-Croatia i ro-Regulus, dok je osnovka toga trokuta pravac Croatia-Regulus. Po tom će prijatelj zvjezdanoga neba bar na karti lako naći mjesto Croatie, kada ju već ne može da vidi.

Kolikom se pomnjom u astronomskim krugovima gibanje i tako malenoga nebeskoga tijela prati, neka služe ovi brojevi: dne 8. veljače 1928. daleka je Croatia od Sunca 3.21 neb. m., a dne 27. ožujka 1928. ta je daljina 3.23 neb. m. — ona se dakle sada nešto udaljuje od Sunca, ide k svomu afelu. — Daljina Croatie od Zemlje mijenja se sada ovako: dne 16. veljače 2.254 neb. m., dne 26. veljače 2.231 neb. m., dne 3. ožujka 2.240 neb. m., dne 19. ožujka već je 2.30 neb. m. Vidimo. kako Zemlja, prošavši dne 26. kraj Croatie, razmjerno brzo odmiče od nje.

Za prijatelje zvjezdanoga neba, koji bi možda htjeli na karti neba, priloženoj mojoj knjizi »Naše Nebo«, ili u kakom atlasu zvjezdanoga neba pratiti pomještaje Croatie na nebu u ovo doba, neka nađe mjesta još ova tablica:

Pomještanje Croatie u veljači i ožujku 1928.

Dan	Rektascenzija	Deklinacija
8. velj. 1928.	10 h 44 m	+ 1° 18'
24. velj. 1928.	10 h 39 m	+ 2° 3'
26. velj. 1928.	10 h 33 m	+ 2° 54'
3. ožuj. 1928.	10 h 27 m	+ 3° 50'
11. ožuj. 1928.	10 h 22 m	+ 4° 47'
19. ožuj. 1928.	10 h 17 m	+ 5° 41'
27. ožuj. 1928.	10 h 13 m	+ 6° 31'

Ovdje ime »rektascenzija« zvijezde odgovara onomu, što se na zemaljskoj karti zove »geografska dužina«, a ime »deklinacija« zvijezde odgovara širini mjesta na Zemlji. Prema ovoj tablici načinjena je slika (sl. 2.), koja nam to pomje-

štanje Croatie pokazuje i koja ne treba daljega tumačenja.

IV.

No osobit je slučaj ove godine htio, da se baš u isto vrijeme, u istom zviježđu pomješta gotovo istom stazom još jedan planet, tako da mi gledaoci sa Zemlje imademo u durbinima zaista rijedak pojav: dva planeta idu puna dva mjeseca jedan tik drugoga kao da su dvostruka zvijezda; tek se nešto malo razilaze pod konac toga vremena. Taj drugi mali planet je I u n o, jedan od najvećih među njima. Otkrio ga je godine 1804. astronom Harding u Lilienthalu i bijaše treći po redu, koji je otkrit. U nauci dobiva poradi toga znak (3). Po mjerenjima astronoma Barnarda on bi imao od prilike promjer oko 200 km i kruži oko Sunca u srednjoj daljini od 2.67 neb. metara. Prostim se okom ne vidi ni onda, kada Zemlja kraj njega prolazi, jer i u toj svojoj najmanjoj daljini od nje (1.67 neb. metara) on je zvjezdica 8. veličine. Još je čudniji slučaj ove godine, da je Juno baš isti dan u opoziciji sa Suncem kada i Croatia naime dne 26. veljače 1928. Na slici 2. unesena je i staza planeta Juno za ista dva mjeseca kao za Croatiu. Već se na slici razbira, da su dne 24. veljače oba planeta g o t o v o na istoj rektascenziji. No tek 2 dana poslije stoje 4 nebeska tijela: Sunce, Zemlja, Juno i Croatia u istom smjeru onim redom, kako je ovdje zabilježeno. Motrilac sa Sunca vidio bi u istoj doglednici: 1. Z e m l j u daleko 1 neb. m; 2. J u n o daleko 2.67 neb. m i 3. C r o a t i u daleko 3.13 neb. m. Mi pak motrioci sa Zemlje vidjeli smo dne 26. veljače 1928. oko ponoći planete Juno i Croatiu u istoj doglednici visoko na južnom nebu u našem meridijanu ispod Regula, dok je u tom času (o ponoći) Sunce bilo na s u p r o t n o j strani nebeskoga svoda, prolazeći kroz naš meridijan ispod Zemlje. Otuda izraz: Juno i Croatia su »*u opoziciji*« sa Suncem! Juno je stajao nešto malo iznad Croatie. Premda smo ih mi vidjeli gotovo na istom mjestu nebeskoga svoda, u istinu je Croatia znatno dalje od nas stajala nego Juno; daljina Zemlja—Juno bijaše tada (26. veljače 1928.) 1.643 neb. m., a daljina Zemlja—Croatia

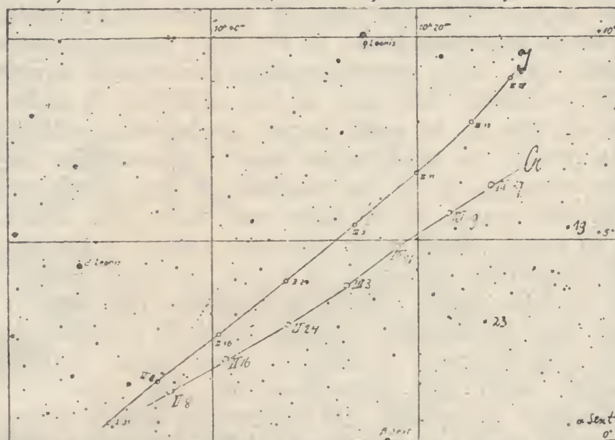

SL. 2. STAZE PLANETA CROTIA (589) I JUNO (3) OD POČETKA VELJAČE DO KONCA OŽUJKA 1928.

2.231 neb. m. I iz ovoga se primjera lijepo vidi, kako oči čovjekove za velike daljine posvema gube sposobnost raspoznati, što je bliže, a što dalje. Ako se naime nebeski metri preračunaju u kilometre (1 neb. m. = 150 milijuna kilometara), izlazi, da je onoga dana od nas Croatia bila za 88 milijuna kilometara dalje nego Juno. Za nas ipak jednako daleki! Dr. **Oton Kučera.**

DJEVOJČICA RUŽU BERE.

Šareni se livadica,
Po njoj šeće djevojčica,
Ruže bere, v'jence vije,
Gorke suze mlada lije.

Tri je v'jenca tužna splela,
Kose svoje tad rasplela,
I tri prama iz njih reže,
Da tri v'jenca ta poveže.

»Gdje si kćerko dosad bila?«
Zapita je majka mila.
»Ruže sam ti majko brala,
Za dragim sam naricala.«

»Ne znaš li, da dragi moj,
U ljuti sutra ide boj?
Tri sam njemu v'jenca splela,
I nesretni boj proklela.«

Ivan Betlehem.

JESEN.

Obzorjem tmurni oblaci lete,
kô da su aveti crne;
vjetar ih goni, oštar i hladan
a srce u grudima trne.

Lišće se žuto kida i gdjegdje
vrtlog ga skuplja na hrpe;
prašina siva u vis se diže,
duše od tjeskobe trpe.

Dršćući tužno odlijeću laste
dolje u toplije kraje,
sunce gdje vazda žeže i krijepi,
vječno gdje proljeće traje.

Da li će one, simbol života,
drúge u radostim' našim,
vratit' se opet? — Hoće! — I ja se
jesenske sjete ne plašim.

Zvonimir Ostojić.

NAŠI RATOVI

Radnja se ovoga malog prikaza događa u ono doba, kad smo ja i moji vršnjaci imali sedam dječjih godina, pa se poput svih naših svjetskih sedmogodišnjaka u oskudici pravih ratova igrali naših dječjih.

Kad smo umorni od dnevnoga skakanja polegli u postelje, bila nam je zadnja budna želja, da što brže svane, kako bi što prije nastavili jučerašnju igru, koju smo po našem pričinjanju uvijek onda prekinuli, kad smo se tek razigrali. A anđeo sna, da nas za tu našu noćnu neaktivnost odšteti i da ponoći ne prekinemo vezu s jučerašnjim danom, svakoga je od nas nadijelio u snu s kakvom sanjivom igrom, pa su nam noći tako brzo letile, da su jutra stizala našu sinoćnju misao... jer čim smo lijegajući zaželjeli da svane, pa nato zasnuli, već je bilo jutro! Naša je budilica bio sunčani trak, koji je dojurio svakoga jutra iz svemira do pod naše prozore, a onda se pred njima utanjio, nečujno kroz njih provukao, pa nas najednom poškakljao po nosiću. Od sunčanoga dodira zatreperile su nam nosnice, a mi misleći, da nas to tko od nas škaklji, ljutnuli se, stresli, i taman da toga škakljača šačicom udarimo, — lupimo se po nosu i — probudimo! Skočimo iz postelje, pograbimo haljinice, nabacujemo ih na sebe, pa da u tom što manje vremena izgubimo, izmolimo kroz to vrijeme na preskok naše obligatne »očenaše« i dok još nijesmo ni do »amena« stigli, već vičemo majčicama, da nam kruha dadnu. Kako u našem selu nije bio običaj, da se odrasli svako jutro umivaju, to smo mi djeca taj običaj objeručke prihvatili, pa nikad nijesmo, kao gradska djeca, tratili vrijeme umivanjem, nego odmah, čim smo bili obučeni, istrčali iz sobe, pa jednom rukom pograbili majčin kruh, a drugom majčinu ruku na poljubac i zatrčavši se prvi bi dio izreke »odoh ja, majko, u igranje!« izustili u kući, a drugi već na dvorištu!...

I dok od našega ustanka još nije prošlo ni pet časaka, već se seoska tratina (rezervirana samo za nas) napunila našim čoporom. Oni, koji su prvi došli (a samo su tako mogli doći prvi, ako su koji dio svoga spremanja preskočili), došli su bez gaća, bez kape, ili što je bilo rjeđe — bez provijanta, te su pozdravljali pridošlice s »Hej, mi smo prvi, hej mi smo prvi!«

Da bolje uzmognete pratiti našu igru, koju ćemo za koji čas početi, ja ću Vas ponajprije upoznati s našim društvom. Čujte!

Onaj tamo u sredini bucmonja, što jednom rukom kruh zagriza, a drugom izdiže gaćice, da mu ne spadnu, to Vam je Tomek. Ovaj vitkonja do njega, što nas ručicama prebraja, Ivić je. Onaj pak, koji pogledom pita, »jesmo li svi«, to je Stipica, dok je onaj, što jednom našem zaostatku rukom dobacuje »žuri se«, — Markica. Ono tamo nešto okrugla, što se sagelo nad drvenu sablju, pa joj zadnje majstorije zarezuje, to nam je Francek, a do Franceka je Mirkec, koji držeći svoju sabljicu u stavu za još jednu reparaturu, moli Franceka pogledom, »Daj i meni Francek!«... A malo podalje od ove mirne šestorice, ona druga šestorica, koja onako živo prepliću rukama i prevrću jezičcima, kao da to čine i za sebe i za onu šestoricu, — to Vam je grupa njihova srednjaka, sitnog i suhonjavog vrcala Antića. Drugovi su mu: Brankec, Grgec, Petrek, Štefek i Pepek. Da bi i po njihovoj vanjštini uzmogli zaključiti, da su oni neki »ekstra specijalitet« u toj okolini, odmah ćete opaziti, da im je vođa sav u ogrepcima; Brankec s nekakvom kapicom, koja po svom doticaju samoga vrška glave »impresionira«, kao da joj je ta glava što ptičici sitna grana, pa čim se Brankecova glava strese, ona će odletjeti na drugu glavu; Grgec ima po čitavom licu blatne uprske, Petrekove nožice, umotane u nekakve ovijače, koji mu služe za uspješnu imitaciju konjskoga kopita; o Štefekov su vrat obmotani zauzlani konci, s kojih vise nekakve knjiške odrtine, pa kad se Štefek makne, a te se ovjesine tamo amo razlete, i jedna o drugu udari, — onda ti se pričinja, kao da čuješ udaranje golubinjih krila!...

Na Pepekovim se grudima o crvenu, učvoranu gajtanu njiše nekakva crna, na sto mjesta ulupljena vojnička trublja, a u ljevici iskrivljen štap s komadom krpe u tri hrvatske boje, ali već s tako ispranim bojama, da u svakoj boji ima od svake boje po malo!...

Stoje oni tako i kao da je svaki uvjeren, da ona riječ, koju drugi započinju, nije onoga, iz čijih je usta tek poletila, nego njegova, on je po polovici grabi i svu izgovara, a onda opet drugu grabi, pa je i ne dovrši, a već se prihvaća nove, pa tu još nije ni preoteo, a već rukama prisvaja novu... i to sve ide tako oštro i brzo, da ništa drugo i ne čuješ nego pucketanje jezika, pa na časak pomisliš, da to moguće i ne pucketaju jezici, nego se lome rebra ovih grabljenih riječi i rečenicâ... Tek nekoliko koraka od toga cvrkutanja kada vidiš u travi treću grupu, kako se smotala u klupko, a iz njega tek pokatkada izroni po koja glavica, tamo amo zaokruži, pa onu jamu, koja je povrh klupka nastala, kad je glavica izronila, ponovno začepi, da tako opet klupko sačini. To je klupko grupa žmirkavoga Andrijice, najlukavijega člana naše dječje porodice, i kojega su »klupkaši uza sve to, što su raznih imena, ipak sve sami Andrijice!

To oni potajno vijećaju o svojim zadaćama u današnjoj borbi.

Tamo na strani okupila se četvrta grupa u borbenom stavu, pa kako ne može da dočeka početak igre, ona se u njoj već sada pomalo okušava. Nad glavama im prolijeću drvene sablje, očešu im po koji put i lice, kvrcnu po glavici, ali to ti od brzine, kojom lete udarci, ne bi ni opazio, da ti to ne odaju iskočene masnice.

A oko ovih grupa i među ovim grupama, vrzaju se pojedinačno i u skupovima ostali rojevi. Jedni poskakuju s mjesta na mjesto, drugi jedni u druge zadirkuju, treći se ganjaju, a sve to skupa, ta brujanja i ta potapkivanja nogu, ti žamori i ta kleptanja sabalja, odaje sliku pčelinjega roja, u kojem smo posao pčela preuzeli, ovo jutro,

mi mališani!... Naše je rojenje postajalo sve bučnije i bučnije, a kad mu se neopazice privlačio i čas predosjećane blizine, da je vrijeme, da se počne s igrom, — što smo instinktivno izražavali sve življom bukom i sve neustrpljivijim tapkanjem nogu, — i kad se buka u svom sve jačem i jačem zamaku približila vrhuncu, pa se sve ovo naše disharmonično miješanje glasova najednom u zraku slilo u jedan jedincati akord, —to nam je bio znak, da je to onaj naš svagdašnji završni akord, — pa su najednom sva grla zamukla, sve noge priletile k zemlji, i sve sablje k sebi povučene. A kad su nakon te časovite peripetije naša grla gromkim i složnim »Idemo!« još jednom stupila u akciju, sve se grupe i grupice, svi pojedinci i svi podvojci zgusnuše u jednu jedincatu grupu, — iskoči pred nju Tomek, a pored nje barjaktar i trubač i u tom istom času, koji je bio takoga odbljeska i takve strelovitosti, da ga ne bi uhvatio ni najsavršeniji fotografski aparat, sve se to, i Tomek i barjaktar i trubač i sve naše noge staviše u pokret!... **Ante Neimarević.**

(Nastavit će se)

LISTAK

NOĆNO NEBO U MJESECU TRAVNJU.

1. Mala kola. — 2. Kasiopeja. — 4. Perzej (β Algol) G između 2 i 4: dvije gomile zvijezdâ. — 5. Kočijaš. — 6. Velika kola. — 7. Psi. — 8. Zmaj. — 9. Bootes. — 10. Herkules. — (G dvije gomile zvijezda). — 11. Lira. — 12. Labud. — 13. Kefej. — 17. Pripada Biku. — 18. Pripada Orionu. — 19. Blizanci. — 21. Mali pas. — 22. Rak (J gomila Jasle). — 23. Zmija. — 24. Lav. — 25. Berenikina kosa. — 26. Djevica. — 27. Kruna. — 28. Gavran. — 29. Vaga. — Np: Neptun. — A: Apex; u tom se smjeru giba Sunce. — Iscrtkani luk pokazuje Mjesečev put. — Tri pravca, koji prolaze kroz polarnu zvijezdu, pokazuju smjer, u kojem se ima karta iznad glave držati 1., 15. odnosno 30. travnja. — Jupiter, Merkur i Venera ne mogu se vidjeti prostim okom, jer se nalaze u blizini sunca. — Mars izlazi 1¼ do 2½ sata prije Sunca računajući od početka pa do konca mjeseca. — Saturn izlazi sredinom mjeseca nešto prije ponoći. — Uran izlazi sredinom mjeseca pô sata prije Sunca. — Neptun se nalazi u zviježđu »Lav« i zapada u 3½ sata ujutro.

— str —

MATE MERŠIĆ-MILORADIĆ.

Našu braću gradišćanske Hrvate snašla je velika žalost, jer im je umro najbolji pjesnik današnjega doba Mate Meršić, u knjizi prozvan Miloradić, 15. veljače ove godine.

Na žalost osim posve rijetkih izuzetaka malo se nas ovdješnjih Hrvata zanima za sudbinu gradišćanske naše braće Hrvata. Još uvijek nijesu naši literarni historici dospjeli, da se u povijesti hrvatske knjige pozabave i književnim radom ove naše braće i da po zasluzi ocijene i njihov književni rad. Još uvijek ne ulaze književni radovi ove naše braće u hrvatske čitanke za naše srednje škole. Stoga i hrvatski narod u staroj domovini krivnjom naših literarnih historika o ovoj našoj braći ništa ili vrlo malo znade.

Stoga držim potrebnim, prije nego govorim o velikom pokojniku, da upoznam čitatelje »Omladine« sa gradišćanskim Hrvatima. Kada je Sulejman II. g. 1521. zauzeo Beograd i stao prodirati u Srijem i južnu Ugarsku, a osobito poslije bitke na Muhačkom polju 1526., postajao je život Hrvata u Slavoniji i susjednim krajevima Hrvatske od dana do dana nesnosnijim radi nesmiljenosti i okrutništva turskoga. Narodu hrvatskomu ne preostade drugo nego da se seli iz svoje stare domovine. Jedna trećina od prilike ostavi domovinu iz tih krajeva i preseli se u jugozapadnu Ugarsku, koja je poslije muhačke bitke upravo opustjela. Hrvatskomu narodu iz Slavonije priključi se i narod iz jugoistočnih krajeva bjelovarsko-križevačke županije i iz sjeverne Bosne. Kraj, u koji se doseliše ovi Hrvati, zove se Gradišće ili njemački Burgenland, a Nijemci prozvaše te Hrvate »Wasserkroaten«, jer su došli sa porječja rijeke Save, Drave i Une. Ovi su se Hrvati doselili onamo između g. 1530.—1550. Ali budući da su za Sulejmana II. bile navale na Hrvate sve žešće, preselilo se je oko g. 1550. dosta Hrvata iz južnih krajeva zagrebačke županije u Donju Austriju, a g. 1584. opet dosta Hrvata iz slunjskoga, ogulinskoga i vojnićkoga kotara u Moravsku.

Hrvati su ovi došli u svoju novu domovinu praznoruki, ponijeli su sobom samo svoj slatki hrvatski jezik (čakavsko narječje), svoju milu vjeru i svoje stare hrvatske običaje. U novoj su domovini prionuli za rad i podigli si čitavi niz milovidnih sela, a svoje poljsko gospodarstvo pridigli su do zamjerne visine. Kad su si ondje osigurali svoj život, opažamo, da su njihovi daroviti sinovi počeli naučno i književno djelovati. Već u 16. vijeku istakao se svojim latinskim pravničkim djelima Ivan Kitonić (od 1560.—1619.), a iza njega slijedi čitavi niz latinskih i madžarskih pisaca gradišćanskih Hrvata, koji svojim djelima zasvjedo-

čiše, da su u prosvjeti i nauci uporedo išli sa ostalim prosvijetljenim narodima zapadno-evropskim. Kao prvi hrvatski (u čakavskom narječju) pisac poznat nam je od tamošnjih Hrvata isusovac Štefe Purlabonić (od g. 1651.—1705.). Iza njega slijedi čitavi niz hrvatskih književnika, gotovo samih svećenika i učitelja.

Od ovih se rodio u gradišćanskom selu Frakanavi 18. rujna 1850. Mate Meršić-Miloradić od uglednih seljačkih roditelja. Škole je polazio u Kisegu i Đuru. Zaređen je bio za svećenika dne 9. ožujka 1876. Kapelanom je bio kratko vrijeme u Filežu i dvije godine u Velikom Borištofu. 1879. godine postade župnikom u Hrvatskoj Kemlji, gdje je ostao do svoje smrti. Svoja naučna djela o filozofiji, matematici i astronomiji pisao je na latinskom, njemačkom, madžarskom, francuskom i engleskom jeziku. Kao hrvatski književnik izašao je na glas svojim pjesmama, koje se sve odlikuju krasnim narodnim jezikom (čakavskim narječjem), uzvišenim stilom i dotjeranim oblikom. Njegove su pjesme lirske, epske, didaktične i prigodne. Od prigodnih je pjesama osobito lijepa i puna čuvstva pjesma, što ju je ispjevao smrti fileškoga župnika Matije Karala »Na Fileži zvon se plače« (24. XII. 1911.). Kao hrvatski književnik stekao si je velikih zasluga i izvrsno uređivanim koledarom »Kalendar sv. familije«, koji je mnogo godina izdavao. On je također pokrenuo prve hrvatske novine za gradišćanske Hrvate »Naše novine«, u koje je on isprva sam najviše pisao, te im bio cijelo vrijeme glavnim saradnikom, dok nijesu prestale izlaziti (1922.) Što su nama ovdješnjim Hrvatima Preradović i Šenoa, to je gradišćanskim Hrvatima Mate Meršić-Miloradić. Za puk je preveo djelo Tome Kempisa: »Od nasledovanja Kristuša«, a za tamošnje hrvatske škole priredio je g. 1882. »Malu fiziku«. — Cijeli svoj život proživio je vrlo skromno i umjereno, radeći samo za svoj hrvatski narod. Sav svoj imetak ostavio je za sirotinjski dom u Hrvatskoj Kemlji.

Za ovim velikim i zaslužnim Hrvatom iskreno tuguju ne samo gradišćanski Hrvati, već s njima dijele bol i tugu svi pravi Hrvati u staroj domovini.

R. Strohal.

Da čitatelji »Omladine« bar donekle upoznaju jezik gradišćanskih Hrvata, preštampavamo iz »Hrvatskih novina, glasnika gradišćanskih Hrvatov« leto VI. br. 8. od 25. februara 1928., koje izlaze u Beču, pjesmu, što ju je ispjevao daroviti gradišćanski pjesnik Ivan Blažević (rođen u Frakanavi 17. VI. 1888.), prigodom smrti Matije Meršića Miloradića pod naslovom:

Nam Hrvatom sad sunce zahaja.

U Hrvatskoj Kemlji kod Dunaja,
Gde hrvatsko sunce nam izhaja,
Ko nas tepli, sviti, grije, žari,
Da se mali rod ne zanemari!
U Hrvatskoj Kemlji kod Dunaja
Nam Hrvatom sad' sunce zahaja...

U Hrvatskoj Kemlji kod Dunaja
Plaču, tugi nij' konca ni kraja!
Prez pastira... Kristuša ovčice,
Prez oca su, duše, sirotice...
Oca srce j' neg za nje tucalo,
Ča j' imalo, je vse neg njim dalo...

Po hrvatskih lugih, dnikah, gorah,
Dokle j' neg čut našega govora,
Biele vile, dobre vile plaču,
Zlatoustni pjesnik već ne jaču...
I Hrvate brate širom barom
Već ne žaru svoga srca žarom!

Po vsih selih naše diaspore
Od Kemlje do kraja Nove Gore
Smo ljubili Miloradić Matu,
Čarobno su jačili Hrvatu,
Usvitlali naš jezik hrdjavi,
Da smo denas na njega gizdavi,
Zbudili va nami nove ćuti,
Da j' i Hrvat člović i va kuti!

O Hrvati Otac su nam bili!
O Hrvati! Oca smo zgubili...
O Hrvati! Kad suze ronite
Za oca molite...
Mrtvo tielo smo im pokopali,
Kot jerbinstvo njevi ideali
Su za nas ostali!!!...

Nedavno je izašla krasna knjiga gradišćanskog Hrvata Ignaca Horvata u Beču »Veliki i mali. Crte i slike«, koju ću u jednom od narednih brojeva »Omladine« ocijeniti.

R. Strohal.

JEDNO VANREDNO DJELO HRVATSKE KIPARSKE UMJETNOSTI.

(Meštrovićevi orijaši)

Od vajkada smo vikli gledati dimenzije, koje zauzimaju razni Meštrovićevi kiparski radovi, tako da se može reći, da se njegova umjetnost pretežno ispoljuje u obliku kolosalnih figura, koje iznenađuju već pri prvom pogledu svakoga posmatrača. Je li to mana, ili vrlina, je li to izražaj preobilja umjetničke koncepcije i snage ili što drugo, ne namjeravam ovdje raspitivati, ali smo zato dužni istaknuti, da svi njegovi kipovi neobično djeluju na gledaoca i pobuđuju u njemu začuđenje, koje graniči s udivljenjem. Svi ti radovi nose na sebi značaj onih golemih umjetničkih radova, koje susretamo u iskopinama drevne Asirije i staroga Egipta, između ruševina staroga Babilona te na grčkim i rimskim spomenicima, koje je vrijeme donekle poštedilo i koji su još mjestimice sačuvali svoju prvobitnu gordost i veličinu.

Po svemu se zapaža, da je naš Meštrović u sebi sačuvao ono nešto eruptivne umjetničke snage i koncepcije, koja je udahnjivala starodrevne umjetnike na dlijetu, kad su se spremali, da u mramor usade svoju dušu, svoje misli i svoje osjećaje, da tako ovjekovječe sebe i prosvjetu svoga vremena u povijesti čovječanstva.

Već u početku svoga umjetničkoga nastupa, nekako osamdesetih godina, dok je kod nas bila uopće na umjetničkom polju u jeku romantika, Meštrović je prvi stupio na realističko tlo utirući i kod nas puteve shvaćanju prave i velike umjetnosti. Naravno, da je s prva naišao na nerazumijevanje, pače i na otpor sa strane publike i starijih umjetnika, no on vjeran svom geniju nije zastao na putu slave i neumornim radom dovinuo se do prvaka u svjetskoj kiparskoj umjetnosti. Još se i danas pisac ovih redaka sjeća nepovoljnih pritika, pače i nedoličnih napadaja, kojima je bio podvrgnut naš umjetnik, kad je prvi put izradio za Split spomenik Luki Botiću i na podnožju spomenika u reljefu

izdjelao lik »Bijedne Mare«. Taj je lik bio čisto realistički prikazan, te su se na njemu najbolje razabirale patnje nesretne djevojke, koja umire od ljubavi. No kako je općinstvo u drugom svijetlu gledalo taj lik, opojeno romantičnom poezijom pok. Botića, naišao je na sveopće neshvaćanje i ironičko podrugivanje.

Međutim kad su kasnije nastupili redom daljnji radovi velikoga umjetnika: sfinge, karijatide, sjajni domaći mramorni portreti, fragmenti Kosovskom hramu, silan lik »Pobjede«, »Kraljević Marko« i t. d., i t. d., te kad je Meštrović na rimskoj međunarodnoj izložbi 1911. zadivio čitav napredni svijet, onda je konačno i naša publika shvatila, da se u njezinoj sredini rodio veliki umjetnik i pjesnik svoga naroda, koji služi na čast i ponos hrvatskom narodu. Odonda se njegova zvijezda visoko uzdigla na zenitu hrvatske umjetnosti, te danas sjaje žarkim svijetlom šireći sve više u svijetu dobar glas naše hrvatske umjetnosti.

Nakon velikih uspjeha, koje su polučile njegove posljednje izložbe u Londonu i onamo preko oceana u dalekoj Americi, cio se umjetnički svijet stao baviti njegovim radovima, a strane umjetničke revije donositi uz opširne studije i vrlo uspjele ilustracije njegovih istaknutijih djela.

U posljednje vrijeme, kad je naš veliki umjetnik boravio u Chicagu i tamo priredio svoju izložbu, glavni predstavnici općine toga golemog grada ponudili su mu častan prijedlog, da izradi po svojoj umjetničkoj slobodnoj koncepciji dva velika kipa, koji bi morali resiti veliki trg njihova velegrada. Umjetnik s veseljem primi tu časnu ponudu i vrativši se lanjske godine u Zagreb lati se odmah posla i u razmjerno kratkom vremenu riješi taj zanimljivi problem na sveopće zadovoljstvo. Zanimljivo je istaknuti, da je Meštrović nahvalice želio izgraditi ta dva velika spomenika baš u srcu Hrvatske, da tim dokaže stranom svijetu, da se i kod nas mogu izraditi velika umjetnička djela, kad s radnjama upravlja jedan veliki duh, nadahnut velikim umjetničkim koncepcijama.

U predvorju umjetničke škole u Zagrebu (Ilica 83) u jednom uglu prostranoga dvorišta na uvid općinstvu izložio je Meštrović svoj prvi golemi rad namijenjen općini u Chicagu. Na jednom gorostasnom divljem konju u bijesnom trku ispruženim vratom i oštro protegnutom gubicom hrli naprijed »proždirući put«. Na njemu jaši, siguran, kao da je s njom izrastao, gorostas Indijanac, gotovo posvema gô s urođenom perjanicom na glavi u stavu borbe s oštrom sulicom, upravljenom protiv neprijatelja. Na tijelu Indijanca markantno se razabiru oštro napete žile punih mišica, a na licu divlji i krvološni bijes čovjeka, koji svom snagom navaljuje na neprijatelja.

Anatomska strana svih udova na osobiti se način ističe, tako da ti se prikazuje vizija diva, koji se bori s divovima. Visina konja s konjanikom iznosi nekih šest metara od zemlje, a težina same bronce oko 12 tona (12.000 kg).

Kod drugoga kipa vidiš silnu masu trupla konja i konjanika, ondje noge i masivna kopita, tamo glave još u radnji i t. d. Svi ti zagasiti udovi, oko kojih se bave razni radnici izglađujući i bušeći broncu raznim alatima na električnom pogonu, izgledaju poput udova giganta iz prastarih mitskih vremena.

Obje bronce čine dojam silne snage, koja je smjelošću genija stvorio čovjek od mrtve materije i ulio joj dašak života. Takva čuda može samo da stvori umjetnik, u kojemu neograničenom snagom plamsa vatra genija i svijetli mu staze k uspinjaju do najvećih vrhunaca savremene umjetnosti.

Stj. Ilijić.

KNJIŽEVNOST.

JOSEF STRZYGOWSKI: O RAZVITKU STAROHRVATSKE UMJETNOSTI.

Jedva će se naći još koja hrvatska knjiga, koja bi bila od tolikoga značenja za davnu prošlost hrvatskoga naroda — i za njegov prosvjetni razvoj i za njegovu povijest uopće — kao što je djelo njemačkoga profesora Strzygowskoga: »O razvitku starohrvatske umjetnosti« na hrvatskom prijevodu.

Matica Hrvatska nije žalila ni truda ni troška nastojeći, da ova tako potrebna knjiga izađe na svijet u što dostojnijem ruhu, i to još uz tako neznatnu cijenu od Din. 160.— (odnosno Din. 200.— knjiž. cijena). Ovo je doista najljepši dar, što ga je mogla pripraviti M. H. svome narodu. Shvativši potpuno veliko značenje Strzygovskijevih mnogogodišnjih istraživanja ona nije časila časa, da djelo što prije objelodani, i to u takvoj umjetničkoj opremi od priznatoga hrvatskoga umjetnika Vladimira Kirina kakvu bismo mogli očekivati samo kod velikih prosvijetljenih naroda, kao što su Nijemci ili Francuzi.

Svrha je ovomu djelu, kako nam Strzygovski u uvodu kaže, ova: »Ne kanim ovom knjigom ništa drugo postići, nego da pokažem, da je mogućnost, koju ću ovdje nastojati dokazati, vrijedna daljnjega istraživanja. Ta je mogućnost tako nova, da se ipak ne smijem nadati, da ću svakoga odmah o njoj moći uvjeriti. No ono, što o tome očekujem od Hrvata, vrijedi jednako za sve sjeverne narode: svi oni treba da počnu jednom istraživati, da li je doista istina, da su svi redom u početku prelaženja na kršćanstvo bili u ovim pitanjima upućeni samo na ono, što je dano iz Rima i Bizanta«.

To znači, da su Hrvati već prije, nego što su došli u današnju svoju domovinu, imali svoju vlastitu umjetnost, i da nijesu istom od Rimljana učili. Zato Strzygowski nastavlja ovako: »Stoga sve, što u ovoj svečanoj knjizi iznosim, samo je u glavnom nastavak onoga rada, što sam ga bio već poduzeo u ostaloj istočnoj Evropi, te držim, da se još više, nego sam to prije mogao, ovdje mogu pozvati na svoje djelo »Die Baukunst der Armenier und Europa«, jer su južni Slaveni, a napose Hrvati, slično kao i Armenci nastanjeni na granici Sjevera prema Jugu, te su tako ostavili na južnjačkome tlu najranije tragove osebnoga sjevernjačkog značaja«.

Zato Strzygowski osobito naglašuje opreku između hrvatskih i langobardskih crkvenih gradnja htijući time pokazati, kako su južni Slaveni kao i Goti, zapadni Slaveni i Armenci išli svojim vlastitim putem, jer svi oni imadu zajednički iskonski istočnjački način građenja drvenih zgrada na brvna (vidi sl. 1. Pravokutni sklop brvnih stijena). Stoga kad piše svoju knjigu o starohrvatskoj umjetnosti, ne piše je Strzygowski »možda Hrvatima za svoju ljubav«, nego zato, što je došao do takvoga uvjerenja radeći kroz čitav svoj život na Istoku i Sjeveru, kao i na Zapadu i Jugu. Time pisac navješćuje, da je njegovo djelo strogo znanstveno i objektivno; nikome za ljubav, a sve za istinu. Ili kako sam Strzygowski kaže (str. 221.): »Ne radimo zato, da podržavamo humanističke dogme (to jest, da se bez Rimljana i Grka uopće ne može zamisliti umjetnost na evropskom tlu), nego da tražimo istinu«.

Strzygowski ne može dosta osuditi nemar odnosno nehaj, da se upravo sa starom slavenskom, napose hrvatskom likovnom umjetnošću postupalo tako maćuhinski, kad veli: »O spomenicima romanske i gotske umjetnosti, renaissance i kasnijega vremena radilo se već sa svom kritičnom revnošću, samo su oni mali, čedni spomenici na-

cionalnoga doba hrvatske prošlosti ostali začudo zanemareni. Prema političkim prilikama moglo se to dosada i razumjeti (misli Austrougarsku). Ali danas, kad je taj narod na okupu, te se počinje upravo za slavenske stvari buditi ondje razumijevanje, koje ima da prožme cijeli narod, ne će se ta praznina moći više ispričavati: danas se mora cijeli hrvatski narod kao jedan čovjek zauzeti za tu svoju veliku stvar. Razumljivo je, da se u vrijeme, kad je Dalmacija pripadala Austriji, a Hrvatska Ugarskoj, za hrvatsku umjetnost kao cjelinu malo učinilo. No danas, kada su oba ta područja ujedinjena u jednoj državi, ne bi se smjelo ni jednom istraživaču, pa bio on i tuđinac, uzeti za zlo, ako izrazi želju, da i duševno jedinstvo toga naroda dođe do izražaja i u Zagrebu kao i u Splitu, tome novom glavnom gradu Dalmacije tako, da se u jednom i u drugom gradu nađu muzeji, gdje bi po mogućnosti bili zastupani svi starohrvatski kameni spomenici, — u jednom recimo, u originalu, a u drugom u sadrenim odlijevcima«.

U tom je smislu, kako smo mogli čitati na drugom mjestu u 4. broju, fra L. Marun udario temelj sa svojim »Prvim muzejem hrvatskih spomenika« u Kninu, i tako omogućio i Strzygowskijevo djelo, o kojemu je ovdje riječ. Strzygowskijevo je djelo ujedno i slava Marunova.

Strzygowski se obara na sve one, koji zastupaju mišljenje humanistâ, naime da su slavenski »barbari« bili surovi ljudi bez svake umjetnosti i uljudbe, koji zaslužuju, da se o njima govori istom od onda, otkada su došli u dodir sa Rimom i Bizantom. I Strzygowski se pita: »Pa zar će to mišljenje humanistâ podržavati i sami slavenski narodi?«

Kao temelj svomu istraživanju postavio je Strzygowski tri nepobitne činjenice, od kojih treba polaziti kod proučavanja stare hrvatske likovne umjetnosti: 1. da je brvna gradnja istočnjačka, 2. gradnja na kanate zapadnjačka (gradnja, kojoj je okosnica načinjena od drveta, a ostalo je ispunjeno opekom) i 3. gradnja na jarbole sjevernjačka (vidi sl. 2. Gol, crkva na jarbole), to jest dva evropska kopnena područja umjetnosti treba razlikovati od sjevernjačkoga pomorskoga. Osim toga valja uočiti, da je kamena gradnja prodirala s Istoka i Juga, te se priljubljivala drvenoj, koja je dolazila sa Sjevera, to jest predaja drvene gradnje živjela je i dalje u kamenu. »Tko to ne zna, taj o sredovjekovnim građevnim stilovima ne može raspravljati« — kaže Strzygowski.

Da je oznaka za onu umjetnost, o kojoj govori Strzygowski u svojoj knjizi, doista »s t a r o h r v a t s k a«, svjedoče natpisi iz Dalmacije i Hrvatske, u kojima se nesamo knezovi već i narod, kojim su vladali, izrijekom nazivaju »H r v a t i m a«. To se osobito jasno vidi na Držislavovim pločama (vidi sl. 3. i 4. Knin, Muzej: Držislavove ploče), gdje se točno mogu čitati riječi: »Držislav dux magnus« i »dux Hroatorum« (Držislav, veliki vođa, vođa Hrvatâ).

Osobito je značajan za starohrvatsku umjetnost trotračan pletenac, koji je na spomenutim pločama tako dobro uščuvan. I u Krakovu su našli ploču znatno slabije sačuvanu sa sličnim pletencem, koji je doduše samo dvotračan, ali inače isto tako značajan, kao i onaj trotračni na Držislavovim pločama.

Strzygowski nadalje upozoruje na rezbarije na drvenim kolima, koja su nađena u Norveškoj kod Oseberga te ih uspoređuje s nakitom na pregradi u crkvici sv. Martina u Splitu (vidi sl. 5. Split, sv. Martin u Porta aurea: Pregrada). Osobito su značajne kod tih ukrasa t. zv. »rakovice«, koje su se poređale uzduž ruba poput pijavicâ. Isti ukras nalazimo i na pomenutim kolima u Oslu.

Značajan je za starohrvatsku umjetnost i način građenja, koji se osobito ističe kod nekih crkava u Dalmaciji. To je prije svega crkva sv. Donata u Zadru, koja je između sviju sačuvanih spomenika svojom veličinom najznatnija; svi ostali spomenici maleni su i neugledni. Tako je doduše neugledna i kapelica sv. Križa u Ninu (vidi sl. 6. Nin, Sv. Križ), ali ona nam ipak služi kao izvrstan primjer starohrvatske građevne umjetnosti svojom kupolom, koja je podignuta nad četvorinom, a ne nad kružnicom, kao kod sv. Donata.

Da se moglo u građevnom umijeću od četvorine prijeći u kupolu, potreban je bio posebni način građenja tako zvanim trompama, a to i jest najznačajnije kod starohrvatskih građevina; to umijeće nipošto nijesu mogli Hrvati poprimiti od Rima, budući da su Rimljani gradili kupole nad kružnim prostorom ili nad osmerokutom. Na taj način građenja naišli su i u Firuzabadu (vidi sl. 7. Firuzabad) jugozapadno od staroga Perzepolisa, dakle posve izvan područja staroga Rima i Bizanta. Na slici se jasno vidi t. zv. trompa, koja svojim oblikom podsjeća na školjku, a služi, kako rekosmo kao prijelaz iz četvorine u kupolu, dakle nerimska, nebizantska građevna umjetnost. Pa budući da u zemljama oko Hrvata toga načina građenja nigdje nema, to ga Strzygowski smatra glavonm značajkom starohrvatskoga stila i zove jednostavno starohrvatskim.

Predaleko bismo išli, kad bismo htjeli iznijeti sva zanimljiva mjesta iz Strzygowskijeve knjige, jer za to bi trebala i opet čitava jedna knjiga. Još bismo mogli na koncu spomenuti neke izvrsno sačuvane spomenike. Na prvom mjestu ide ovamo »B r a n i m i r o v k a m e n (vidi sl. 8. Zagreb. Narod. muzej: Branimirov kamen), koji se nalazi u Narodnom muzeju u Zagrebu. Za nj veli Strzygowski ovo: »Takav bi spomenik trebao da ima u muzeju dolično mjesto, jer bi mnogi narodi s pravom mogli zavidjeti Hrvatima za tako stalno datirani i u jednom komadu tako dobro uščuvani spomenik. Začudo ne opažamo u javnosti radi toga spomenika baš osobitoga ponosa ni oduševljenja, valjda zato, što to nije kakav kip...« Strzygowski se čudi i tumači to na svoj način, no čini se da nije pogodio pravi uzrok tome nehaju. Osim toga bismo spomenuli »M u t i m i r o v z a b a t« u kninskom muzeju i konačno »Natkrovlje žrtvenika« iz stolne crkve u Rabu. Na svim tim spomenicima uz pomenute već Držislavove ploče upada u oči trotračni pletenac, koji se kao nakit osobito lijepo ističe, te je nada sve značajan za starohrvtasku umjetnost.

Već ovaj kratki prikaz jasno govori, od kolikoga je značenja djelo Strzygowskijevo za hrvatski narod, koji može jednako s ponosom gledati na svoju drevnu prošlost kao i s pouzdanjem u svoju budućnost. -lj-

O POLUSEZONSKOM RADU U HRVATSKOM NARODNOM KAZALIŠTU.

Upravo je pola sezone, kako je nova uprava, koja je započela svoj rad u znaku redukcija i nekojih financijalnih i disciplinskih reforama, otpočela da djeluje. Možemo odmah naglasiti, da njezino poslovanje u umjetničkom pogledu ne daje nikakvih većih i zamašnijih rezultata. Nije nam priredila nijednoga značajnijega umjetničkoga događaja. Sve stvari, koje su dodanas davane, bile su od vrlo maloga često puta ni od kakvoga umjetničkoga značenja, tek puka pomodnost i oponašanje velikih svjetskih gradovâ i njihovih pozornica, ali ne onih prvoga reda, nego baš onih trećega reda. Klasika je sasvim napuštena. Ni jedno klasično djelo nije izneseno pa čak ni ona, koja su već otprije na repertoaru i koja ne bi iziskivala mnogo truda, da se iznova ili u pređašnjem obliku postave. Pa ne samo da nijesmo imali

prilike da gledamo klasiku, nego ni savremene veće evropske autore nijesmo upoznali, što je od vrlo velike važnosti za razvoj našega pozorišnog i uopće kulturnog života. Od starijih autora jedini Ibsen što je došao do riječi. Njegove »Sablasti« iznesene su nešto osvježene novijom podjelom uloga, među kojima je briljirala gđa Vavra uz poznatu kreaciju Oswalda gospodina Ive Raića.

Ibsen je sa svojim ponešto zastarjelim načinom današnjoj publici i današnjem životu dosta stran i gotovo naivan, jer ono, što se njemu pričinjalo bunom i revolucijom, to je danas riješena stvar i danas to nije više problem. Njegovo moraliziranje o društvenom i obiteljskom životu naivno je i ne može više zanimati kao nekada. Sve te njegove teze nose biljeg svoga vremena i ne ostaju vječne. Ali ono, što Ibsen nije mogao da ostane kao moralista i ideolog, ostao je kao umjetnik. Njegova dramatska snaga, tehnička sprema i scenski život u njegovim djelima, to je ono, što ostaje vječno i što se nikada ne će izgubiti. Sve njegove stvari daju velike mogućnosti i režiseru i glumcima, da ogledaju svoju snagu i s te strane će za svakoga pozorišnog čovjeka ostati uvijek privlačive. U Ibsenovim »Sablastima«, kako smo već rekli, stvorila je gđa Vavra u licu gospođe Alving izvrsnu umjetničku kreaciju. Ona je shvatila lik gospođe Alving kao majku i u takvom shvatanju uzdigla se u trećem činu do klasičnih junakinja, do vrhunca velikih svjetskih tragedkinja. G. Raić kao Oswald i otprije je poznat. To je jedna od njegovih najjačih i najizrađenijih kreacija, to je umjetnina prvoga reda. Ostali glumci bili su na visini, tako da je ova predstava bila najuspjelija u ovoj sezoni.

Sve ostalo, što se davalo, u većini slučajeva bilo je ispod prosječnosti. Izgleda, kao da je nova uprava odlučila, da se samo brine za uspjeh kazališne blagajne, a ne za umjetnički uspjeh. Naravno, to se s jedne strane može i opravdati, jer je država snizila kazalištu svoju pripomoć za nekoliko milijuna, što je strahovito pogodilo naše kazalište. I sad je nova uprava u strahu, da ne bi zapala u neprebrodive novčane krize, i zato daje komade, koji će privući i šire i najšire slojeve publike u teater i tako bar na taj način povećati prihode kazališne blagajne i omogućiti daljnji miran rad u njemu. Ali ipak i pored ovakvoga stanja mogli bi se s mnogo više ukusa i umjetničkoga smisla birati značajniji komadi, koji bi zadovoljili ne samo šire slojeve publike, nego i kulturne i umjetničke potrebe, koje su neophodne za razvoj naše umjetnosti do velike evropske visine.

Šta znači to, davati samo komade kao što su »Dower-Calais«, »Fanny i njena rodbina«, »Sonjkinov glavni zgoditak, »Maja« i t. d.? To su sve manje više plitke i beznačajne stvari, koje često puta i ne spadaju u umjetnost.

Od domaćih stvari davala se jedna nanovo uvježbana drama od Kosora i to »Pomirenje« i jedna premijera drama Đure Dimovića »Sveti Ignjatije« — i to je sve. Dakle i s te smo strane osjetljivo prikraćeni.

U »Pomirenju« iznosi nam g. Kosor problem naše seoske zadruge u nekom simboličkom obliku, koji starješinu te zadruge podiže do višega duševnoga stupnja, do sveca. Cijela se stvar doimlje kao nastavak njegove otprije poznate drame »Požar strasti«. I tu je iznesen kontrast dobra i zla, kao i u »Pomirenju«. U ovoj posljednjoj stvari dobro je simbolizirano u ličnosti starješine njegove zadruge, a zlo u njegovu sinu. U njihovoj međusobnoj borbi nadvladava simbol dobra, pobjeđuje otac, a sin svladan tim dobrom pada pokajnički pred njegove noge. Ličnosti su oštro i snažno izražene, ali dramatska snaga samoga djela poslije prvoga čina, koji je najjači i najpotresniji, znatno pada.

Slična je drama i po ideji i po okolini, iz koje je uzeta i drama Đure Dimovića »Sveti Ignjatije«. I tu se lik našega čovjeka uzdiže do sveca. To je hajduk Imraor, koji je od strašnoga krvoloka postao svetac i isposnik za vlastita djela, koja ispašta prenošenjem ljudi preko rijeke. I tu je prvi čin najizrađeniji, a potonja dva po dramatskoj snazi sve to više padaju, likovi blijede i konačni dojam ostaje neuravnotežen. Od glumaca se u prvoj i drugoj drami istakao naročito Sotošek, a u drugoj i g. Dujšin, koji je bio nosilac glavne uloge. Tu je g. Dujšin pokazao novu stranu svoga talenta i može se reći, da je njegov uspjeh bio od velikoga značenja. To je mlad glumac, koji se eto uzdigao do nosioca glavne uloge i kao takav potpuno uspio.

— ad —

ŠPORT.

ZAŠTO JE SKAUTIZAM POTREBAN MLADEŽI.

Mnogo puta mogli ste čuti, kako se napada hrvatski skautski pokret s riječima: »Kakve koristi od toga skautizma, koje bi čovjek mogao upotrijebiti u bolje svrhe, već šetati po šumama«. Ne znaju oni, koji ovako govore, da pokazuju malo smisla za ono, što je korisno i plemenito. Ovakve izjave daju ponajviše neiskusni mladići, koji imaju smisla jedino za zabave, plesove, kina i slično.

Ja ću ovdje da navedem samo nekoliko dokaza, pa će oni, koji su dosad na skautizam gledali kao na bijelu vranu, promijeniti svoje mišljenje i uvidjeti, da je skautizam i skautski pokret najbolji lijek za sve one, koji žele da postanu korisni i plemeniti, koji žele poslužiti našoj dragoj domovini Hrvatskoj kao dostojni sinovi naroda.

Već stari Rimljani rekoše: »Mens sano in corpore sano«, t. j. zdrav duh u zdravu tijelu. Tu veliku zadaću savjesno vrši skautizam, jer on mladeži pruža dobro tjelesno razvijanje, koje postizava pojedinac ne šećući po šetalištima, nego živeći u prirodi udišući svježi gorski zrak. To je svrha izletu, a ne kako neki misle, oduzimanje vremena. Mi i previše dobro znamo, da je »vrijeme novac«, pa zato iskorišćujemo svaki sat slobodna vremena u korisne svrhe.

Osim toga hrvatski skautski pokret prihvaća i spašava mladež od mnogih opasnosti, kojima je izložena naročito u današnje doba, gdje je svijet poplavljen izdanjima »Crne braće«, raznim »Đusepima« i mnogim sličnim lošim štivom. Skautizam oduzima mladeži ovakve zle stvari iz ruku, a stavlja joj u ruke knjige, koje ne djeluju samo na maštu, nego i na srce i dušu, i koje čovjeka oplemenjuju. Skautizam nastoji uvijek mladeži zgodnim načinom prikratiti vrijeme dokolice i zabaviti je dobrim stvarima. Nadalje razvija u mladeži ljubav i time mnogo pridonosi općoj naobrazbi omladine. Zatim je uči razne znakove, kojima se može kretati po nepoznatom prostoru kao i snalaženje ne samo kompasom već i po suncu, zvijezdama, mjesecu, drveću i mnogim drugim pomagalima. Time skautizam pomaže razviću njihovih umnih sposobnosti, širi im vidokrug i jača volju za javnu službu i građanske dužnosti, stvara dobre navike i time ih moralno i socijalno naobražava. A što je najglavnije skautizam suzbija grubi materijalistički duh kod omladine i razvija zadružnost do krajnjih granica. Osim toga pomaže roditeljima u odgoju djece, čuva ih od stramputica, kojima je XX. vijek prebogat. Ne samo roditeljima, skautizam pomaže i školi, jer ova radi prenatrpanosti đaka ne može da posveti dovoljnu pažnju pojedincu. To nadomješta skautizam, jer on budno pazi na svakoga pojedinog člana i čim koji skrene s pravoga puta, nastoji ga svesti u pravu kolotečinu, što mu i uspijeva, jer njegov je način za svakoga privlačiv, bio on ne znam tko i kakav.

Nedavni događaj, koji se dogodio u Zagrebu s jednim skautom, također je uzvitlao mnogo prašine i zlobnim jezicima dao prilike, da se obore svom svojom vještinom na naš hrvatski skautski pokret. U svakom žitu ima kukolja, pa tako i među nama, nismo svi jednaki kao ni prsti na ruci. Morate znati, tko je od prirode nadaren kakvim darom, da toga ne izbrisa nitko na svijetu, imao on još takav utjecaj, jer priroda je neumoljiva u svojim poslovima. Svatko, tko razumno misli i zaključuje, ne će pomenuti događaj smatrati krivnjom lošega skautskoga postupanja već prirodnom pokvarenošću.

M. Zečević.

ZABAVA I ŠALA

ŠALA.

Poznati skladatelj Leoncavallo posjetio je jedne večeri neko kazalište, gdje se davala njegova opera »Bajazzo«. Do njega je sjedila neka dama, koja je naskoro primijetila, da Leoncavallo nikad ne aplaudira, te ga upitala: »Zar Vam se ne sviđa ta opera?« Leoncavallo je na ovo pitanje onako od šale odgovorio: »Iskreno govoreći, ne.« I u daljnjem razgovoru nije o operi rekao a ma baš ništa dobro. Nakon nekoga vremena upitala ga ponovno dama: »Je li to Vaše iskreno mišljenje?« — »Dakako, sasvim iskreno!«

Drugoga dana čitao je Leoncavallo u novinama: »Leoncavallo o svojoj operi Bajazzo«. Na njegov užas stajalo je u tom članku sve, što je on dami, koja ga je dobro poznavala, pripovijedao o vlastitom djelu.

Milan Mihelčić.

ODGONETAČI.

V e l j k o N o v a k Zgb (br. 6. I—IX.). — Radica Ratko (br. 6. IV. VI. IX. ne). — Vjek. Maštrović, Osijek (br. 5. I. III. IV—VII. IX. XI.). — Rozika Kocijan (br. 6. I. II IV.—VII.). — Nikola Medved, Gospić (br. II—VII.). — N i k o l a Š p o l j a r, V a l j e v o (br. 6. I—IX.). — Dane Rajčević i Vojko Eremić, Gospić (br. 5. I—VII. IX.). — Miroslav Gregorović, Petrinja (br. 5. I. III. V—VII. IX—XI; br. 6. II. IV.—VII.). — Karlo Pavelić, Gospić (br. 6. III. V. VII.). — Antun Vujnović (br. 5. III. VI. IX.; br. 6. V.—VIII.). — J. Eremić, Gospić (br. 6. I.—VII. IX.). — Nikola Matijević, Kaniža (br. 6. II. IV. VI. VII.). — Đ u r o A l l e g r e t t i, Zgb (br. 6. I—IX.). — Ružica Turković, Petrinja (br. 6. I—VIII.). — Simo Uzelac, Gospić (br. 6. II.—VIII.). — B r a n i m i r A n t o n o v i ć, Zgb (br. 6. I—IX.). — Bojana Broz (br. 6. I. II. IV.—VII. IX.). — Nevenka Peleš, Pleternica (br. 6. I. IV. VI. VII.). — Vlad. Krsto Bella (br. 6. I. III. IV. V. VI. VII. IX.). — Mijo Mutzhaus, Valpovo (br. 6. II. IV. VI. VII.). — Stj. Banek, Koprivnica (br. 6. I. III. IV.—VII.). L u c i e S t o r e l l i, D u b r o v n i k (br. 4. I.—XIV.; br. 5. I.—XI.). — Jakov Poša (br. 5. I. III. V.—IX.; br. 6. I. II. IV.—VII. IX.). — Viktor Stunković, Zgb (br. 5. I. III. IX.; br. 6. II. V.—VII.). — Karlo Pavelić, Gospić (br. 7. II. IV. V. X.). — Štefa Kolak, Gospić (br. 7. IV. V. VII.). — Josip Ritz, Gospić (br. 7. II. VII. X.). — ? ? ? (br. 7. I.—V. X.). — Eugen Metzing, Ilok (br. I. II. V.—VII. IX.). — Vera, Mira, Slava, Božena, Gospić (br. 6. I. II. IV.—VII.). — Rozika Kocijan, Križevci (br. 7. II. IV. V. VII. IX. X.). — M l a d e n S t a h u l j a k, Zgb (br. 6. I.—IX.) — Vlad. K. Bella, Zgb (br. 7. I. II. IV. V. X.). — Mato Pintar, Donji Miholjac (br. 7. II. IV. V.).

I. ŠARADA.
(Josip Blažević)

a)

U voću me svakom ima,
Ja se sviđam skoro svima.

b)

Nikom nije on za volju,
Jer se u njem ljudi kolju.

c)

Obje r'ječce spoji sada,
Mudrac grčki bit ću tada.

II. ISPUNJALJKA.
(Branko Muha)

i					muško ime
	i				zanimanje
		i			meće se na zid
			i		rijeka u Sibiriji
				i	narod

III. SKRIVAČICE.
(Josip Cikoš)

Idemo stare znance pohoditi. (Kamo?)
Taj đak ovo ne razumije. (Gdje?)
Najsavjesnije radi Vinkov cipelar. (Gdje?)
Šumari borove sade. (Gdje?)

IV. ISPUNJALJKA.
(Franjo Maldacker)

I.

						riba
						biljna hrana
						rijeka u Srbiji
						glavno mjesto u crkvi
						dio ženskoga odijela
						tursko ime
						narod
III.						IV.
						mjesto u Slavoniji
						najnoviji tehnički izum.

II.

Od I. do II. daje prezime slavnoga Hrvata; od III. d IV. njegovo ime.

V. LOGOGRIF.
(Veljko Novak)

Sa »a« sam svečana dvorana,
Sa »b« sam žena skučena,
Sa »J« sam žensko ime ja,
Sa »k« ja gledam u visinu,
Sa »m« označujem živinu,
Sa »n« nikom nijesam mila,
Sa »S« diktatorska sam sila.

VI. MAGIČNI KUT.
(Simo Uzelac)

suglasnik
veznik
?
rijeka u Hrvatskoj
?
žensko ime
domaća životinja

Ispuni gornje četvorine tako, da dobiješ iste riječi čitajući skraja prema vrhu okomito i vodoravno.

VII. REBUSI.
(Leon Mattes)

1. r / r b r / r — noć

2. $\frac{is}{b}$ p $\overset{p}{\underset{p}{k}}$ p

3. $\frac{et}{m}$

4. $D\,\frac{+}{r}$

VIII. GEOGRAFSKA BROJČANICA.
(Veljko Novak)

I.

1	2	3	1	4	5	1	6		Sjedinjene države
6	7	3	8	1	4	9			Kina
10	11	3	1	4	10	7	4	6	Brazilija
2	1	8	4	1					Francuska
11	2	1	4	8	12				Afrika
4	1	2	13	1	14	1			Indija
11	1	5	1						Normandija
15	12	4	14	12	2	12	6		Turska
7	16	16	12	2					Njemačka
8	7	5	12	2	1				Čehoslovačka
1	8	6	12	16					Holandija

II.

Od I.—II. daje riječ: astronomija. Pokraj toga su naznačene zemlje, u kojima se dotična rijeka nalazi.

IX. BROJANICA.
(Mihajlo Schnitzler)

U ovaj kvadrat treba staviti brojeve 35, 30, 20 i 15 tako, da okomito i vodoravno daju iznos 100.

PORUKE UREDNIŠTVA

Drg. R-r. Žalimo, što Vašu »Križaljku« ne možemo ovako primiti; valjalo bi je pomno izraditi (ravnalom), brojke lijepo ispisati, budući da se ovako velika križaljka ne slaže rukom, već se pravi klišej (fotografiranjem).

J. F. Z. Uporedili smo pomenute dvije pjesme, no nijesmo mogli ništa drugo utvrditi, već dvije obrade jedne teme; mislimo, da tu nema zla. Od novih Vaših pjesama svakako će ući »Mami«, i druge ne bi bile loše, da nemaju pojedinačnih nezgodnih mjesta, koja se osjećaju kao grebeni, kojih pjesnik nije mogao obići, bilo radi žurbe bilo radi teškoće, koju je trebalo svladati. Često jedno mjesto može da pokvari čitavu pjesmu. Tako primjera radi stih: — Mre mjest' da nešto novijega ište. — (Apostrof?!) Ili stih: — Spram karamfila crvenog pût krvi — (valjda: poput!). Treba se čuvati ovakvih i sličnih, da tako kažemo, n a s i l j a.

I. P. Z. Iako je pohvalna plemenitost osjećajâ u pjesmi »Domovini«, ipak valja priznati, da je obrada slaba. Pjesma u cijelosti umara. Pričekajte još i radite.

Sp. B. Vaših pjesama ne možemo upotrijebiti; ishitrene su, zapravo proza rastavljena na duže i kraće stihove, već prema raspoloženju. Na pr.: U zidinam onog dvora, — sam u osami, — čamuje djeva, — Beatrica se zove. — Negda je ona za životom, i radosti čeznula — i čekala, sreću — zore... — Jezična strana dala bi se ispraviti, ali obrada.

V. N. Z. Od Vaših zagonetaka ulazi »logogrif« i »palindrom«, malo izmijenjeno.

»Skromni«. Od Vaših najnovijih radova ulazi pjesma »Poklade«, ostalo je slabije. Mjestimice smo je ponešto izmijenili radi stiha, ali u glavnom je dobra.

V. F. P. Vaše pjesme (Leonida i dr.) teško teku; ritam, akcenat, pa i jezik — sve je to još preslabo, a da bi bilo zrelo za štampu.

»Sokol iz P.« Pohvalna je svakako dobra volja, koja je očita, ali je obrada slaba, i onda treba dobro ispitati, što smo napisali, jer inače se lako podkradu stihovi kao: — Evo vam, braćo, primjer sad živi. — Pren'mo se složno s prirodom milom — Sravnimo pute bjahu li krivi — Uzvrat'mo silu uv'jeke silom. (?). Treba još mnogo raditi i čekati.

I. K. Z. Od Vaših pjesama ući će »Slavuj i slavujica« uz neke sitnije promjene; sve ostalo je znatno slabije.

»Sretonadoljub«. »Slika« i »Sreća« imadu nešto sadržaja, ali su kao pjesme obradom slabe, mjestimice negipke i trome.

»Jops«. Vaših zagonetaka ne možemo upotrijebiti; imamo na pretek znatno boljih.

»Slavonska J.« Premda je »Naša povijest« pisana s osjećajem i pokazuje dobru volju, opet je obrada slaba.

M. J. »Groblje« je preslabo, a da bi moglo ući.

»Hrv. Oml.« Mnogo tražite od nas, da se sjetimo, kakve su bile Vaše zagonetke, kraj tolikih dopisnika; izvolite čitljivo, uredno pisati, pa Vam ne ćemo odbijati radnje, ako valjaju. Prije svega red!

J. C. Od zagonetaka ulaze »Skrivačica, a)«. »Đačka šala« slabo je pisana (stil, jezik), a da je i dobra jezično, opet je ne bismo prihvatili, jer i šala mora imati moralnu podlogu. Đaci dođu u gostionicu bez novaca, naruče i — »gledahu jedan u drugoga, što će uraditi, jer nitko ne imaše ni prebijene pare« — i sad dolazi šala. To ne valja.

»Samotni«. Pjesma je suviše slaba, a da bi je mogli uvrstiti. Doći će i bolja vremena.

I. M-ć. S. Na žalost Vaših pjesama ne možemo upotrijebiti, iako su prvenci, pa bi im se moglo i kroz prste pogledati. Bolje je još pričekati.

B. P-ć. Vaša je posjetnica slabo uspjela.

R. R. S. Priposlane zagonetke neuredno su napisane, pa ih već radi toga ne možemo primiti, jer nemamo kada da ih prepisujemo.

M. K. »Za svojom zvijezdom« nije uspjela stvar, dok »U životu« još nešto znači sadržajem, ali obradom je slaba.

I. M. O. »Pustolovina male lutke«! Zamisao ne bi bila

loša, samo bi je trebalo u romantičkom stilu i obraditi; ovako to nije zgodno.

R. K. Kr. Od priposlanih nam zagonetaka mogli bismo upotrijebiti po koju od »Skrivačicâ« (3.), »Palindromâ« i »Dopunjalki«, samo bi ih valjalo na posebnom papiru uredno napisati i odgonetke priložiti. Učinite tako.

V. N. P. I »Proljeću« i »Život« slabo su uspjeli radovi; nijesu još za štampu.

»Slavonac«. Možete nam poslati jednu svoju šalu, koja Vam se čini da je najuspjelija, rado ćemo Vam je pregledati. Đački se radovi primaju na ocjenu i — ne vraćaju se.

M. Vj. B. »Pahuljice« ulaze; pjesmica je ljupka, iako bez dubljega sadržaja. Ostale pjesme znatno zaostaju, ne možda sadržajem, po tome su još i bolje, već svojim slikama i negipkim stihovima. Tako na pr. stihovi: — Tek se čuje zvono, — Tajanstvenim glasom — Ponoć bije ono (!) —. Ili: — Plavetna pučina morska — Sjetno, tiho miri (!) —. Ili: — Otvara mi oči, — Da ljepote gledam, — I želi (muza) da joj se — Svim srcem ja predam. — Čitava je pjesma (»Moja muza«) nezgodna, prozaična i — sebeznala.

D. R-ć. »Ispunjaljka« ulazi, ostalo ne. Pjesmica je suviše slabo obrađena, iako bi sadržajem podnijela.

V. D.+ Sp. Od priposlanih zagonetaka ne možemo ništa upotrijebiti; neke su pogrešne (Aritmogrif), neke nespretno sastavljene (Konj. skok).

I. Sv. Ni »U tihoj noći« ni »Glosa« nije uspjela. Uzmite samo poredbe: — A ja tonem usred misli — Kao riba na dno mora —. Ili: — Trgnem se od teški misli, — Žice gusla (!) nategnem. — Iznemoren (!), slab kô sjena — Na panj jedan tad sjednem. — Isto tako i »Glosa« slaba je, mjestimice upravo nemoguća: — Bogata je hrvatska majka, — Bacite pogled po kršu i polju — itd. Ne smijemo svašta pisati, ako želimo imati bar malo uspjeha.

I. I-ć. »Dva računa« ulaze, ostalo ne.

»Primorac«. Obrada pjesme »Na grobu« slaba je; ima doduše osjećajâ, ali bi ih trebalo znati zaodjeti riječima, a to još ne ide.

I. O. S. Vaše pjesme od reda umaraju; gomilanje riječi bez dubljega značenja. Valjalo bi ih znatno skratiti, da tu i tamo po koja misao dođe do jačega izražaja. Ne možemo ih upotrijebiti.

»Tonča«. Vaše pjesme ne bi bile na odmet, da nijesu tako dugačke s toliko suvišna balasta. I onda ima nezgodnih mjesta kao na pr.: »Oj slobodo, blago svega blaga! — Teb' se svatko veseli i smije; — Sigurno ne mislite tako! — »Ciganin u svatovima« ulazi.

X u Y. »Slutnje« ulaze, čim dođu na red, ostalo je tvrdo, negipko; bolje da se još ne štampa.

»Kunica«. »Burna noć« nije ni približno ono, što bi trebala biti. Valja još čekati!

Ml. M-ć. »Dopunjaljka« ulazi. »Križaljke« ne možemo upotrijebiti iz razloga, koji smo već mnogo puta u porukama naveli.

»Tonča«. Zasad još ne mogu ući priposlane pjesme; ima nezgodnih mjesta radi prozaičkoga opisivanja: — Voda žurno teče dolje — U dol sa brijega. — U nizine salijeva se, — pa su polja bijela, — Otud tiho žuboreći — U potoke se slijeva. — Nespretni su apostrofi: Vid't ne može nevjernice —; ili: Otišo bi pa b' te čeko, — itd.

R. T-ć. »Ispunjaljka« je suviše dugačka i nezgodna, a valjalo bi je i vrlo točno izraditi radi fotografiranja. Ne može ući.

»Tonci«. »Muta« ulazi, kad dođe na red.

S. K. Kr. Vaše su zagonetke dijelom suviše prozirne dijelom pogrešne; konjićev skok dao bi se upotrijebiti, da je urednije nacrtan i napisan.

B. R. S. U Vašim pjesmicama ima topline i osjećaja, samo im je obrada još slaba. Nemojte ih baciti, već ih sačuvajte, pa kad prođe koje vrijeme (godina dana), pročitajte ih opet; vidjet ćete.

P. Š. B. ml. »Spomen m. dr.«: stihovi nejednaki, mjestimice opori. Treba još vježbati i čitati.

»Slavonac«. Od Vaših radova mogli bismo upotrijebiti »Ne bijaše baš lud«, samo bi valjalo na posebnom komadu papira napisati, i to na jednoj strani, donekle i dotjerati.

R. K. Kr. »Dolazak proljeća« nije još za štampu; pjesmu bi trebalo znatno preraditi, a to ne smije biti. Treba još pričekati, dok dođe zrelije vrijeme.

»Rex«. Vaše su pjesmice slabe; ne možemo ih primiti. Uzmite samo kiticu iz »Mora«: — Kada mirno ti stojiš — i izgledaš kô ulje, — kô da ljude brojiš, — što u tebe mirno bulje —.

»Cant. II.« Nijedna Vam pjesmica nije uspjela! Nezgodni su stihovi kao na pr.: — Tad se (!) sjednem i mislim koješta. — Ili: Kô od smrada od tuđinca bježat — itd. Od zagonetaka ulaze dvije brojčanice.

L. S-i. D. Od Vaših zagonetaka ulazi po vremenu šest njih.

V. P-y. Š. Od priposlanih pjesama ulazi »Pjesnik u noći«.

St. G. Z. Vaše su zagonetke suviše slabe i prozirne; ne mogu ući.

A. F. Honorar smo već poslali u B. K.

N. O. K. Uz najbolju volju zasada još ne možemo Vaših pjesama upotrijebiti. To su pokušaji, koji tu i tamo obećaju bolji rad u budućnosti. Valja paziti, da se ne uvlače nezgodni i neprilični izričaji, kao oni u pjesmi »Majka«: — Majko moja mila — v srdašcu od tebe — odvrat mi proklija (?!). — Treba još čekati.

J. P. »Brojčanica« ulazi, ostalo ne. Pjesma »Zvonce« obično je stihotvorenje bez dubljega značenja.

D. Str. V. Ml. Od Vaših zagonetaka ulaze tri, ostale su dijelom pogrešne dijelom običajne, kakvih već imamo na pretek.

V. St. Vaša »ispunjaljka« suviše je jednostavna i dosta površno izrađena; ne ulazi.

»Jožev«. »Piga«, ovako preinačena, znatno je bolja i ulazi, čim dođe na red.

»Nikola«. »Moja pjesma« ulazi, i »Jutro« ne bi bilo na odmet, da je dotjerati 2. stih u 2. kit.: ljudi, kojim' život nije drugim što je, — (?). »Dva soneta« znatno zaostaju.

»Tunja«. Vaše su pjesme još preslabe, a da bi mogle ući u štampu. Čekajte još.

E. G. »I došla sam . . .« ulazi, ostalo ne.

J. R. G. Zagonetke treba urednije napisati za štampu; ovako ne mogu ući.

»Sarajlija«. Vaša je krivnja, jer ste svuda uz potpis stavili pseudonim.

R. K. K. Primili smo ponovno Vašu pošiljku. Pjesma ne može ući, slaba je. Zagonetke bi trebalo znatno urednije napisati. »Skrivačice« ne bi bile na odmet, da su logičnije. Na pr. Tko to rano tako pjeva? — Trebalo bi staviti pitanje: gdje? — A odgovor da bude: U Kotcru. Kušajte ih tako obraditi i opet poslati (uredno!)

»Ivanov«. Pjesme su slabe i nečitljive mjestimice. Vaša poruka na kraju tako je nečitljiva, da nijesmo mogli odgonetnuti, što biste htjeli. Nemamo toliko vremena, da proučavamo nečitljive rukopise. Napišite čitljivo, pa nam pošaljite opet svoju želju.

M. G-ć. Od Vaših zagonetaka ulazi »Geogr. slov.«, »Konj. skok« i »Brojčanica«.

Uredništvo.